

rum artium), sed quod Ecclesiarum pacem mirifice desiderarem et genus nostrum in antiquum dignitatis locum per celsitudinem tuam revocari optarem. Hac una re commotus, multo ante hoc etiam cum beatissimo papa super his disserui. Quod restat, sinceratissime imperator, vive, genus nostrum ad viderem felicitatem extolle, imperitiamque et verborum sitatem meam aequi bonique consule.

Ἄ εστι μοι λόγων Ἑλληνικῶν, ἀλλὰ τῷ ἐφίεσθαι σφόδρα τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ τῆς τοῦ γένους εἰς τὸ πάλαι ἀξίωμα διὰ τοῦ σοῦ ὕψους ἀποκαταστάσεως, ὅπερ καὶ μόνῃ κινήσει πρὸς πολλοῦ, ἤδη περὶ τῶν τοιαύτων καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον πάππαν διειλέχθην. Σὺ δὲ, ὦ θεϊότατε βασιλεῦ, ζῆθι ἐπανάγων τὸ γένος πρὸς τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν, καὶ τῆς ἀμαθίας ὁμοῦ καὶ πολυλογίας ἀνάσχου μοι.

CONSTANTINUS LASCARIS

NOTITIA

(Ex Christiani Frid. Boernerii libro *De doctis hominibus Græcis litterarum Græcarum in Italia instauratoribus*. Lipsiæ 1731, 8°.)

Hieronymus Ragusæ in *Elogiis Siculorum* (1): «Constantinus Lascaris, patricius Byzantinus (2), cum in Turcarum potestatem post sædi ac diuturni belli incommoda Byzantium cossisset, anno reparate salutis 1454 vilem illam servitutem atque indignam barbarorum tyrannidem altissimo animo aspernatus, alio aliis nobilibus pari fortitudine commigrantibus, in Italiam, velut in commune summorum virorum domicilium, profugus venit (3), secumque, ut Æneas Trojanos penates, Græcas litteras illuc importavit.

Primum Mediolani, a Francisco Sfortia, Mediolanensi regulo, liberaliter exceptus, juventutis emolumento sane maximo eas litteras publice docuit (4). Deinde Romam profectus, cardinalem Bessarionem, cum generis tum morum affinitate arctissimo amicitiae vinculo sibi astrinxit. Magnis inde præmiis a Ferdinando I invitatus (5), Neapoli eloquentiam et patriam linguam omni laude professus est.

Postremo in Siciliam navigans, Messanæ perpetuam sedem fixit, cæli salubri temperie, soli amœnitate, humanissimis civium moribus allectus, quodque frequens esset navium appulsus Messanam ex Oriente,

(1) Constantini Lascaris, cujus Græcos inter exsules, qui Græcas litteras in Italia instaurarunt, immortale quoque nomen est, elogium conscripsit Hieronymus Ragusæ, Siculus Motycensis, Sec. J. Idem quo videri potest Antonius Mongitorius, *Biblioth. Siciliae*, tom. II, pag. 284. Præmisit illud suis Siculorum, qui veterum memoria litteris floruerunt, *Elogiis*, Lugduni primum, anno 1690 editis et in *Thesauri antiquit. et histor. Siciliae* volumine XIV recensis, quippe quibus ipsius Constantini de scriptoribus Græcis, patria Siculis, inseruit commentationem. Anterior istius Ragusæ libri editio sub titulo, *Siciliae Bibliothecæ veteris*, prodit Romæ an. 1700. Cupiosius quidem Constantini Lascaris vitam exposuit, in memorandis ejus laudibus nimis fere ac prodigus, Placidus Reyna in urbis Messanæ notitia historica, quam Italice scripsit, ediditque Messanæ an. 1658 et 68, quæque, ab illustri Jo. Laur. Moshemio Latine conversa, notisque locupletata, paulo ante laudati *Thesauri* voluminis IX inserta est part. II, p. 22 et seq. Cum autem in dicto Ragusæ elogio ea, quæ de doctissimo illo exsule Græco dici possunt, omnia summam sint exposita, hincque etiam Petrus Bayle quæ in *Dictionary hist. et crit.* t. III, p. 56 de Constantino Lascaris refert, ex eodem repetierit, visum est nobis, illum ipsum, ornate pereleganterque scriptum, cum adnotationibus quibusdam ad illustrandam

confirmandamque Ragusæ narrationem facientibus, hic exhibere, ac prætermisam ab illo Constantini scriptoribus addere recensionem.

(2) Illustres Constantinus habuit natales, ex ea ortus stirpe, quam nobilissimam et imperatoriam dicit Aldus Manutius in epistola qua rhetores Græcos typis suis excusos, Jano Lascari dedicavit. Maximis quondam apud imperatores Constantinopolitanos dignitatibus gens ipsius dicitur perfuncta.

(3) Falsum omnino est quod Theodosius Zigo-malas in epistola ad Mart. Crusium, *Turco-Græciae* lib. I, pag. 90, fando se accepisse scribit, Constantinum nimirum Lascarem ex numero nobilium doctorumque Græcorum fuisse, qui, futura cogitatione præcipientes, ex patria decesserint; eumque ante captam Constantinopolim cum tota familia, et cum aliis Messanam Siciliae navigasse.

(4) Sexennium Mediolani Constantinum docendo peregrisse, indeque, a Laurentio Medice invitatum, Florentiam concessisse, tradit Placidus Reyna *Notit. hist. urbis Messanæ* part. II, pag. 25. Florentinum autem hoc æque ac Gallicum, quod illi tribuit, iter parum idoneis probat documentis.

(5) Litteras, quibus Ferdinandus I rex Constantino artem oratoriam et Græcas litteras publice proflendi munus demandavit, ex Pauli Belli elogio Lascaris adducit Reyna, l. c.

unde suorum litteræ ultra citroque perferrentur facilius : acerbum exsiliî casum honesta ipsius causa, et hoc quoque blandimento mitigaturus Joanne Aragono rege, anno 1463, donatur civitate a senatu, donis a civibus, utrisque gratissimus, tanta nominis celebritate multos ibi tradidit disciplinas, ut ex Italia in Siciliam præpotentes viri filios suos ad erudiendum ablegarent (6). Petrus Bembus Venetus, adolescens adhuc, postea inter purpuratos Patres a Clemente VII cooptatus, auditor existit Constantini eum quo loco parentis coluit (7). Senatui bibliothecam testamento legavit (8), quam selectissimorum librorum copia instructissimam a Græcia a-portaverat; civibus exempla virtutum suarum (9) reliquit.

Ab eodem senatu publico ære, a civibus mœstissimis lacrymis mortuo (10) parentatum. Excepit preciosissimos cineres in templo Carmelitanorum marmoreus tumulus, quem paucis ante annis dirutum Paulus Bellius S. J. queritur, cum ea sit temporis voracitas, ut neque insanis molibus, multorum sæculorum spatio extructis, parcat laboresque multarum gentium sæpe uno die dissolvat: viget tamen Constantini memoria ad hanc ætatem, neque unquam consenescet, majori nominis pretio ex auctorum longinquitate derivato. Hactenus Hieronymus Ragusæ (11).

Præclaram grammaticæ Græcæ concinnandæ post Chrysoloram et Gazam, operam impendit Constantinus Lascaris, quod grammaticam disciplinam omnium scientiæ fundamentum esse verissime judicaret. Huncce, egregio Græcarum litterarum cupido juventutis commoto, Mediolani suscepit, Messanæque profecit laborem, quemadmodum ipse in libri tertii operis sui grammatici sine docet, ubi etiam quibus ad id componendum usus fuerit subsidiis, refert. Magno grammaticæ Constantini Institutiones, ad perfectiorem videlicet lingue Græcæ acquirendam cognitionem comparatæ, exceptæ sunt applausu; id quod cum congestæ in illas ab harum litterarum bene peritis laudes, tum sæpius olim adornatæ carundem

(6) Clarissimos aliquot viros, Messanæ in schola C. Lascaris Græcis litteris imbutos, commemorat Reyna l. c., pag. 24 et 25, et ex ipsis quidem Siculis, Chr. Scholarem, Franc. Maurolycum, Pharaonium, Jannellum et Bern. Riccium; ex cæteris Petr. Bambum et Angelum Gabrielem, Venetos, itemque Urbanum Balzantium, Bellunensem, qui postea Institutionem lingue Græcæ grammaticarum duos scripsit libros, Venetiis apud Aldum, a. 1497 impressos.

(7) Inter illos, quos præstantissimi hujus Græcarum litterarum doctoris fama Messanam, alteras, propter illum ipsum, ut Aldus ait, eo tempore Athenas, ex Italia attraxit, quique eximiam, hoc magistro Græci sermonis sibi compararunt cognitionem, principem utique cum Urbano locum tenet Petrus Bembus; de quo Jo. Casa in Vita ejus quæ exstat inter *Vitas selectorum virorum*, Londini an. 1681 editas pag. 142: « In Siciliam, inquit, ad Constantinum Lascarem, Græcarum litterarum causa, profectus, trienniumque ibi commoratus est; tantumque ingenio, labore, assiduitate profecit ut Græcæ non modo optime sciret, sed etiam polite luculenterque scriberet. » Quanti vero doctorem huncce suam fecerit Bembus ipsius docent litteræ, *Epistolarum familiarium* l. 1, pag. 596, quibus patri suo Messana an. 1492 scribit: « Erudimur nra Constantini Lascaris diligentia, tum amore prope paterno. Omnino nihil illo senex humanius, nihil sanctius. » Idem epp. l. vi, pag. 653, Francisco Maurolyco, Messanensi, respondens, ubi longe gratissimas illius litteras sibi fuisse ait, hæc addit: « Nam et illius temporis, quo Messanæ Græcorum ediscendis litteris tui, omnibus aliis, quæ deinceps vixi, temporibus, non juvenilaris modo sed certe etiam fructuosioris, et Constantini Lascaris, optimi sanctissimique viri, qui me erudit me-

moriam ad meos sensus atque animum suavissima commemoratione revocatam excitasti. »

(8) Laudabili hæc in re Bessarionis cardinalis imitatus est exemplum. Bibliothecam hanc, codd. mess. Græcis refertam, Messanæ in armario vulgo *Tesoro* asservari docet Ge. Gualterius in *Tabulis antiquit. Siciliae*, pag. 179. Conf. Joseph. Bonfillius in *Descript. Messanæ*, l. iii, *Thes. antiquit. Siciliae*, vol. IX, pag. 26.

(9) Aldus Manutius, in epistola ad Angelum Gabrielem, patricium Venetum, Constantini grammaticæ præfata, bene semper beatoque Lascarem vixisse ait. Castos illius mores et vitæ sanctimoniam maximopere prædicat Reyna, loc. cit. p. 26. Sacris eum ordinibus initiatum ac sacerdotem fuisse, idem conjectat. Miræ autem sunt, quas affert, conjecturæ rationes, nempe quod optimum sanctissimumque virum ipsum vocaverit Bembus; quod in Speroni dialogo de linguis, titulus *Monsignore*, sacerdotibus eo tempore proprius, et tribuatur; quodque Lascaris in præmio libri ut grammaticæ suæ, inanis gloriæ et divitiarum contemtionem, ac singulare eorum commodis inserviendi studium profiteatur et præ se ferat, hujus autem generis virtutibus sacri ordinis viri plerumque soleant esse exornati.

(10) Constantinum senem Messanæ mortuum esse Volaterranus *Commentar. urb.* l. xxi, pag. 776, et Thomas Porcachus in *Descript. CP.*, p. 157, tradunt. Plac. Reyna l. c., pag. 28, peractis feliciter ea in urbe viginti et septem annis diem illum obisse refert supremum, videturque omnino dies ipsius emortalis in sæculi xv tertium et nonagesimum, proximamve incidisse annum.

(11) Ragusæ hocce Lascaris elogium Josephus Antonius Saxius in suam etiam intulit historiam typographico-litterariam Mediolanensem, p. 175 seq.

(a) Joannes Yriarte in Præfatione ad Catalogum codd. Græc. Matrit.: « Is, inquit, (catalogus) maximam partem ex miscellis codicibus constat, quorum Constantinus Lascaris, Byzantinus, post captam Constantinopolim in Italiam profugus, grammaticæ artis humaniorumque litterarum scientissimus, ideoque scriptor diligentissimus, sexaginta circiter undequaque collegit, manuque sua descripsit; partim etiam vel supplevit, vel auxit, tum denique aut scholis aut adnotationibus illustravit. Illi autem codices adeo variam, minutam ac multiplicem opusculorum copiam complectuntur, ut unus viri et mentis et manus laborum merito demireris; ut in nulla alia bibliotheca æque minutam multitudinem inveniri posse credas: quare ipsam non subtili minus ratione prosecuti sumus. Horum autem codicum ut rem ab origine repetam, ad Joannem Franciscum Pacheco et Mendoza, Uzeda ductis, et Philippi V régis in Sicilia vicarii, bibliothecam maxima pars olim pertinet, unde in Regiam Matritensem illata. » Yriartus suo catalogo fragmenta bene multa operum Constantini inseruit, vel eorum notitiam præbuit. Extr.

testantur editiones, quas Fabricius (12) et in primis Maittaireius (13) recensent. Primum Grammatica Constantini Lascaris Græca ex recognitione Demetrii Cretis, litteris impressa est per Dionysium Paravisinum, Mediolani, anno 1476, in forma quadripartita; hæcque non prima solum illius est editio, sed etiam quod singulare ei conciliat decus, primus is liber integer est ab inventa typographia Græce excusus (14). Bern. de Montfaucon (15), Bibliothecæ B. Mariæ Florentinæ codices mss. enarrans, hos inter rarissimam hanc Mediolanensem C. Lascaris grammaticæ Græcæ refert editionem. Ex compluribus, quæ illam insecutæ sunt, editionibus, duæ præsertim commemorandæ esse videntur: Veneta Aldi Manutii et Florentina Philippi Juntæ. Etenim, ad Venetam quod attinet, Aldus grammaticas C. Lascaris Institutiones, quod desolentibus, ut in præfatione ait, impressis, frequenter ab ipso peterentur, antea editis longe correctiores, ad librum videlicet, ipsius Constantini manu emendatum, recensitas, addita Joannis monachi Placentini interpretatione Latina, minus tamen omnibus probata, una cum aliis quibusdam opusculis, in ædibus suis Venetis, anno 1494 in-quarto, ut vulgo dici solet, excusas publicavit, eandem vero etiam, altero ac tertio libro auctas, iterum edidit anno 1512 (16). Altera, memoratu maxime digna, editio est Florentina (17). Continet ea, æque ac Aldina posterior, Grammaticæ Lascaris libros tres: 1, de octo partibus orationis; 2, de constructione; 3, de nomine ac verbo; itemque de pronome, quoad omnem dialectum usumque poeticum, libellum; quibus alia quoque nonnulla addita sunt opuscula. Græce cum interpretatione Latina, omnia hæc impressa sunt Florentiæ opera et sumptu Philippi Juntæ, anno a. N. C. 1516, in-quarto, ac Petro Victorio Inscripta a Bernardo Junta, qui de hac editione ita præfatur: « Non ignorant, quam necessaria sint vel eruditissimo culvis minima quæque grammaticæ præcepta, venit in mentem Constantini Lascaris, quem inclyta quondam genuit Byzantium, pulcherrima scripta pulcherrimis nostris typis eudere. »

Composuit etiam Constantinus Messanæ duos libellos, alterum de scriptoribus Græcis, patria Calabris, alterum de scriptoribus Græcis, patria Siculis, et illum quidem Alphonso Aragono, Calabriae duci hunc vero Ferdinando Acunæ, Siciliæ proregi, dicavit. Utrumque doctissimus abbas Franciscus Maurolycus, in Historiæ Siciliæ, Messanæ, a. 1562 editæ, et Thesauris antiquitatum et historiarum Siciliæ volumini IV insertæ, libro I, pag. 22 sqq., vulgavit; indeque depromptum Joan. Alb. Fabricius exhibuit in Biblioth. Gr., volumine XIV, p. 22 sqq.; posteriorem vero etiam supra laudatus Hieron. Ragusæ in sua transtulit Elogia Siculorum.

Præter ea quoque S. Demetrii martyris vitam scripsit, eamque Juliano Centelles, stratego Messanensi, consecravit (18).

Ex Græco in Latinum convertit sermonem I, Sacram quæ vocari solet, B. V. Mariæ ad Messanenæ epistolam: qua interpretatione magnam a Messanensibus, qui pro vera et authentica illam habent (19), inuit gratiam (20); eoque nomine eum a cæteris ejusdem epistolæ propugnatoribus celebratur, tum in

(12) Biblioth. Græc. vol. VII, pag. 59.

(13) In *Annalibus typographicis*. Vid. tom. V, qui indices in illos continet, part. II, p. 7.

(14) Vid. Mich. Maittaire, *Annal. typograph.* tom. I, pag. 38, editionis posterioris pag. 32, 97; et J. A. Saxius l. s. c., p. 175 sqq., enate Mediolani integros libros Græcis characteribus conficiendi artis documentum memorans, Lascaris grammaticam, dicto anno, ibi impressam.

(15) *Diar. Italicum*, cap. 25, pag. 369.

(16) Vid. Maittaire l. c., t. I, 529 sq. ed. poster., sive tom. IV, p. 577, et tom. II, pag. 48, 103, 240. Clarissimus Saxius l. c. p. 176 Aldum Græcæ suæ typographiæ a grammaticis C. Lascaris Institutionibus an. 1494 impressis ordinem duxisse, inde colligit, quod in præfatione ipse laborum suorum quoddam quasi præludium illas esse profitetur. Maittaire autem t. I, p. 233 sq., Musæi de Herone et Leandro poemation pro primo, quod Aldus emisit, suorum in typographia laborum specimine vult haberi.

(17) Hanc a Fabricio et Maittaireo omissam, nos ipsi possidemus.

(18) Pl. Reyna, l. c. pag. 27.

(19) Epistolam ad Messanenæ (inquit Fabric. in *Cod. pseudepigrapho*), quam e Græco Latine a. 1467 Constantinus Lascaris traditor vertisse, pseudo-Dexter ad a. C. 430 scribit in tabulario Messanensi repertam Hebraice exaratam. Memoria ejusdem (*il festo di Maria della lettera*) publice solemniter quotannis Messanæ ab a. 1636 colitur die 3 Junii, de quo Placidus Reyna in *Notitia urbis Mes-*

sanæ p. 65 sq. Itaque in subscriptione epistolæ legendum: *Anno Filii nostri XLII, 3 Non. Junii, non Julii*, ut in Codice apocrypho N. T., pag. 850, perperam excusum est. In templo S. Sepulchri Hierosolymis inter cimelia et anathemati donativa servantur quatuor urnæ argenteæ destinatæ floribus et imago Crucifixi ex argento elaboratissimi operis, quæ a civitate Messanensi dedicate sunt in memoriam ejusdem epistolæ, ut notavit Jo. Franciscus Gemelli Carreri, Neapolitanus, Itinere per orbem, t. I edit. Gallicæ, p. 173. Equis referat omnia scripta, laudes, panegyricos, apologias quæ ad epistolam commendandam typis exscriptæ exstant, et a Reyna in *Notitia Messanensis* ubi t. IX Thesauri Antiquitat. Siciliæ, p. 29 a 61, et 243, 249 ad 266 recensentur? Epistola autem talis est, ex interpretatione Constantini Lascaris:

Maria Virgo, Joachim filia, Dei humillima Christi Jesu Mater, ex tribu Juda, stirpe David, Messanensibus omnibus salutem, et Dei Patris omnipotentis benedictionem.

Vos omnes, fide magna, legatos ac nuntios, per publicum documentum ad nos misisse constat. Filium nostrum Dei genitum, Deum et hominem esse fatemini; et in cælum post suam resurrectionem ascendisse, Pauli apostoli electi prædicatione mediante, viam veritatis cognocentes: ob quod vos et ipsam civitatem benedicimus, in ejus perpetuam protectionem nos esse volumus. Anno Filii nostri 42, Indictione 1, III Nonis Junii, luna 27, feria 5, ex Hierosolymis. MARIA VIRGO.

(20) Messanenses Constantinum, tanquam sa-

primis a Placido Reyna summis ad caelum extollitur laudibus; II, *Acta SS. apostolorum Petri et Pauli*, in quibus Pauli in urbem Messanam adventus memoratur; quam versionem, ad senatores a. 4490 urbis imperium administrantes, missam, una cum textu Graeco idem ille Reyna exhibet, in *Notit. Messan.* parte II. p. 92 sq., quamque inde repetit J. A. Fabricius in *Biblioth. Gr.* vol. XIV, pag. 36 sqq.; III, *Vitam S. Agathæ, virginis et martyris*, quæ in Thesaurio urbis Messanæ adhuc asservatur (21); IV, *Sergii, patriarchæ Constantinopolitani in laudem B. V. Mariæ hymnos* (22).

Constantini Lascaris epitomen libri xvi Herodiani *Μεγάλης Προσφδίας* ms. in bibliotheca Joannea Hamburgensi exstare, J. A. Fabricius (23) refert. Mediolani autem in Ambrosiana hæcæ Græca ejusdem opuscula, J. A. Saxio teste (24), asservantur; De constructione verborum; solutiones quarundam questionum grammaticalium; prolegomena in Orpheum; epistola ad Bartholomæam Sulmonensem, contra Philophum, in qua illum carpit, quod nimium se jactaret de Græcæ linguæ peritia, plures ejusdem errores condemnans, ac genuinam nonnullarum vocum originem et significationem exponens.

scientiæ oraculum, superexisse ait Hippol. Maracensis, in *Biblioth. Maritima*.

(21) Pl. Reyna, l. c. De vitæ S. Agathæ scriptoribus ex instituto commentatus est S. V. Jo. Laur. Moshemius in præfatione ad Jo. Bapt. Guarnierii dissertationes historicas Catanenses, Thesauri antiquitatum et historiarum Siciliæ volumini XI insertas.

(22) III Sergii hymni a C. Lascare Latine conversi, mss. exstant in Biblioth. Cassinensi. Vid. Montfaucon, *Biblioth. mss. novæ l. I.* pag. 227.

(23) *Biblioth. Gr.* vol. VII, pag. 40.

(24) In *Historia typograph. litter.*, Mediolan. p. 176. *Orubel Argonautica*, amissa fere, C. Lascaris benedictio, ab interitu servata fuisse, Reyna, l. c., pag. 27, tradit.

CONSTANTINI LASCARIS

EPISTOLA

AD JOANNEM GATUM, CATANÆ EPISCOPUM.

Librum suum de scriptoribus Græcis, patriæ Siculis, mittit, et insulæ Siciliæ et Siculi præsulis laudes persequitur.

(Yriarte, *Catalog. Græc. Matrit.* p. 181.)

;

Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις τῷ αἰδελφῷ καὶ σοφῷ Ἰωάννῃ Γάτῳ, ἐπισκόπῳ Κατάνης, εὖ κριτέται.

Πολλῶν ὄντων καὶ θαυμαστῶν, ὅν ἡ πολὺναρπος Σικελία μίτηρ ἐγένετο, ἐν τούτῳ εἶμαι πρῶτον καὶ τιμιώτερον ἦν ἔσχε φορὴν σοφῶν ἀνδρῶν, καὶ τούτων οὐκ ὀλίγων καὶ τῶν καλῶν ἐφευρετῶν, ὅπερ οὐδεμίαν τῶν νήσιον, οὐδ' αὐτὴν τὴν πεντε γενναίαν Πελοπόννησον σχεῖν ἀνέγνωμεν. Εἰ γοῦν ἐπαινετὴ μὲν τῇ τοῦ σίτου φορᾷ καὶ ἵππων, ἐπαινετωτέρω δ' ἂν εἴη πολλῷ τοιούτων ἀνδρῶν σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ, ὅψ' ὧν ταμάλιστα ἐπαινεῖται καὶ μνημονεύεται· καὶ τοιοῦτον πλεον ὅσον σοφία τῶν ἄλλων ἀμείνων· ἵπποι μὲν γὰρ ταῖς σωματικαῖς χρῆσιν ὑπηρετοῦσι· καὶ σίτος τροφή σώματος· σοφία δὲ πάντα διοικουσα καὶ τὴν ψυχὴν βελτιοῦσα, ἀθανάτους τοῦ· κακῆ μένους ἀποκαθίστησιν. Αὕτη δὲ ἐπιστατοῦσα ἐξ ὅτου Σικελίαν Ἑλλήνες ἔκρησαν, νόμους καὶ θρησκείας καὶ ἀρετάς· παρσκευάσας· καὶ τοὺς πρὶν Θηριώδεις Σικανούς τε καὶ Σικελούς διέκρηζόντας νομάδων, ἡμέρους καὶ πολιτικούς ἀπέφηνε· καὶ τοιοῦτους ἀνδρας ἀνέσχευε, ὥστε πάντα τὸν χρόνον μὴ δυνηθῆναι ποτε τὴν φήμην αὐτῶν ἐξαλεῖψαι· ὧν τοὺς βίους οὐκ ἄνευ πόνου συντάξας ἐκγράψας τε, ὡς ἔξιπασας, ἐπεμψα· σοὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων

A Constantinus Lascaris illustri et erudito Joanni Gato, Catanæ episcopo, bene agere.

B

Inter ea multa et mirabilia quæ fertilis Sicilia produxit, in hoc puto primum locum et honorabiliorem obtinere, quod viros doctos non paucos aluit et solertes inventores; ita ut insularum nulla, ne nobilis quidem olim Peloponnesus, illi possit æquiparari. Si ergo propter frumenti et equorum proventum celebratur, quanto magis ob tales viros quorum sapientia et virtute nobilitatur et os omnium pervadit; et hoc tanto magis, quanto cæteris sapientia præstat. Equi enim materialibus inserviunt necessitatibus, frumento corpus alitur; sapientia autem omnium dominatrix, et animam mellioribus informans, sectatores suos immortales efficit. Ipsa sane, ex quo Siciliam Græci obtinere, hic sedem suam elegit, civitates, leges, consuetudines, virtutes ordinavit, et ferinos quondam Sicanos et Siculos, vitam nomadiciæ agentes, mansuefecit et civilia instituta docuit; unde tales viros produxit, ut eorum memoria post longum tempus nondum sit oblitterata. Eorum vitas non sine labore collectas scripto mandavi, et tibi, ut postulasti, transmisi, putans, ad id, præ-

allis, ut opus evolvas pertinere, qui aliis ductior es et omni scientia excellens. Ex quo intelligitur nec absurdum nec impossibile esse et hodie Siculos laudare jamdudum tales existentes, et te, qui Siculus es et clarorum horum Græcorum nepos, nobis in exemplar proponi, quibus non Latini tantum, sed generis alii homines omnia bona, ut ita dicam, accepta referunt. Ut igitur quondam Empedocles, Gorgias, Charondas et Stesichorus, ita nunc, ex quo Latini insulam obtinere, multi poetæ, ut plures rhetores, philosophi et theologi. Et si nullus alius esset, sufficeres solus, omnium vice, in omnibus excellens et patriæ antiquam famam renovans; et proavos superans, quod certe patribus tuis optabile, sapientia vera et duplici sermone, ita ut ille Græci, tu Latinus et Græcus: mens una in duabus linguis, alteram alterius venustatibus exornans. Profecto si antiquis istis præsentium sensus esset, magna lætitia afficerentur, et ante omnes Dicaearchus et Aristocles, talem civem habentes divinis donis præditum et nihil non scientem; poeta enim es, rhetor, philosophus, theologus, mathematicus; tu scientiæ pater, sermonis dux et fons, cujus fluentis Siellia omnis irrigabitur ut Italia olim a sapiente Pythagora. Talis igitur existens et episcopus hujusce admirandæ urbis factus, doctrinæ sis sospitator et quas fovet artes Catana ut Italicis præsentent efficias, ita ut te præsentente aliis non indigeant; quæ Latinis insipientia videntur tua diligentia sapientia evadant; tu enim interpres optimus es, interpres falli nescius; cujus nomen posteritas ad se transmissum immortalitate donabit. Vale, et quos desiderasti Siculos tege.

γητῆς ἀριστος· σὺ ἑρμηνεὺς ἀψευδῆς· οὗ τὸ ὄνομα ἑρμῆος, καὶ οὗς ἐπόθεις Σικελιώτας ἀνάγνωθι.

τὴν ἀνάγνωσιν προσήκειν οὐόμενος, ὅσον των ἄλλων σφώτερος τυγχάνεις γε ὢν περὶ πάσας τὰς ἐπιστήμας· ἐφ' ᾧ ἰδεῖν ἔξεστιν οὔτε τῶν ἀπεικότων οὔτε τῶν ἀδυνάτων, καὶ νῦν Σικελούς εὐδοκιμεῖν ἐκ πηλαίου τοιοῦτους ὄντας, καὶ σε ἔξοχον ἐφ' ἡμῶν γενέσθαι Σικελὸν ὄντα, καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἐκείνων Ἑλλήνων ἀπόγονον· ἀφ' ὧν πάντα τὰγαθὰ, ὡς εἰπεῖν, οὐ μόνον Λατίνοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις γένοιτο προσεγένετο. Ὡς περ τοίνυν Ἐμπεδοκλῆς τότε καὶ Γοργίας, Χαρώνδας τε καὶ Στησίχορος, οὕτω καὶ νῦν ἐξ ὅτου Λατίνοι τῆς νήσου ἐκράτησαν, πολλοὶ μὲν ποιηταί, πλεῖστοι δὲ ῥήτορες, φιλόσοφοι τε καὶ θεολόγοι. Εἰ δὲ καὶ μηδεὶς ἄλλος ἦν, ἀρκεῖς ἂν αὐτῷ μόνος πάντων ἀντάξιός παρα πάσιν εὐδοκιμῶν, καὶ τὴν παλαιάν τῆς πατρίδος φήμην ἀνανεούμενος, καὶ τοὺς προγόνους νικῶν, τοῦτο δὴ τὸ τοῖς πατράσιν εὐκτὸν τῷ ἀψευδεῖ σοφίᾳ καὶ τῷ δισσοῦ ἰδιώματι· ὅσον ἐκεῖνοι μὲν Ἕλληνας, σὺ δὲ Λατίνος καὶ Ἕλληνας εἰς νοῦς ἐν δυεῖν γλώτταιν· καὶ τοῖς τοῦ ἐτέρου καλοῖς σεμνύων τὴν ἕτερον, ὄντως ἐν τοῖς ἀποιχομένοις αἰσθηαῖς τῶν τῆδε ἦν πάντες περιχαρεῖς ἂν εἶεν· καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Δικαιάρχος καὶ Ἀριστοκλῆς· τοιοῦτον συμπατριώτην ἔχοντες θεῖα φύσει κεχρημένον, καὶ πάντα συλλεβδὴν μαθόντα. Σὺ γὰρ ποιητῆς· σὺ ῥήτωρ, φιλόσοφος, θεολόγος, μαθηματικός, σὺ σοφίας πατήρ· σὺ λόγων ἡγεμῶν καὶ πηγῆ· ἀφ' ἧς Σικελία πᾶσα νῦν ἀρδευθήσεται, ὡς περ Ἰταλία ποτὲ πρὸς τοῦ σοφοῦ Πυθαγόρου. Τοιοῦτος τοίνυν ὢν καί περ ἐπίσκοπος τοιαύτης πόλεως θαυμαστῆς γεγονῶν, φάνηθι τῶν λόγων σιωτῆρ, καὶ τὰς ἐν Κατάνη κατερῆρηκίας σπουδᾶς, πολλῶν σεμνοτέρων τῶν Ἰταλῶν ἀπόφηνον· ἵνα σοῦ παρόντος ἐκείνων μὴ δέοιτο Σικελοὶ, καὶ ἂ Λατίνοις ἀσαφῆ, ταῦτα σαφῆ τῆ σῆ σπουδῆ ποίησον· σὺ γὰρ ἐξηγητῆς ἄλλων αἰῶν παραλαθῶν, ἀθάνατον διαφυλάξει.

CONSTANTINI LASCARIS

BYZANTINI

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS,

PATRIA SICULIS.

Constantinus Lascaris Ferdinando ACUNÆ, Siciliæ proregi, salutem.

Si antiqui illi tantopere laboraverunt, illustrissime princeps, ut non solum docti efficerentur, verum etiam ut apud posteros nomen haberent æternum: nonne et nos elaborabimus tum patriæ tum scientiæ amore, ut illorum jam diu oblivioni tradita nomina, ob linguæ, ut arbitror, nostræ igno-

rantiam ac librorum inopiam, instaurare et e tenebris in lucem educere, atque in hominum notitiam revocare possimus, præsertim ut Siciliæ gloriam quam de suis viris illustribus consequitur, adaugeamus? Equidem quavis non paucos proleget insula celebres viros, tamen plerique ob temporis injuriam atque Græcorum calamitates ignorantur. Itaque nos quotiescunque potuimus ex Laertio,

Philostrato, Suida aliisque veterum monumentis A carptim collectos in hoc notavimus compendio, Tibique, prorex excellentissime, dicavimus, qui rerum antiquitate et ingenio litterarum studiis apprime delectaris, et ob id litteratos singulari benevolentia prosequeris. Exordiar ergo a Messeniis nostris, cum sit Messana primus Trinacriæ angulus, regni quoque clavis et initium. Lege igitur felix, Fernande, Siciliæ decus, meque ut facis ama.

2. *Dicæarchus* Siculus Messenius, philosophus Peripateticus, orator ac geometra, Aristotelis auditor: qui leges et statuta concivibus suis dedit, plurima in philosophia scripsit, item *Peloponnesi totius descriptionem, moresque Græciæ* tribus libris complexus est: *Politiæ* quoque *Lacedæmoniorum* B quam statuto quodam singulis annis legendam audiebant.

3. *Aristocles* Sienus Messenius, philosophus Peripateticus, decem libros de philosophia naturali, et totidem in morali edidit, item *Artem dicendi*, item *Homeri ac Platonis comparationem*, uter doctior fuerit, ubi philosophos innumeros eorumque opiniones commemorat.

4. *Ibycus* Siculus Messenius, historicus et poeta, ex novem vatibus lyricis Græciæ unus, Rhegius genere. Plura composuit lingua Dorica. Primus sambucam instrumentum invenit. Ille in silva quadam Calabria a latronibus captus et ab eis interimendus, ad grues casu illac volantes dixit: Saltem vos testes mortis meæ et ultricos estote. Quo interempto latrones die quadam in teatro spectandi gratis sedentes, cum grues forte volantes vidissent, dixerunt ad invicem: Ecce grues Ibyci. Quod quidam audiens, id quod erat suspicatus, civitatis præfecto retulit, qui re discussa et cognita, eos suspendio damnavit. Unde proverbium ortum est in re certa: Grues Ibyci. Quod beatus Cyrillus divina factum providentia affirmat.

5. *Lycus* sive *Lupus* Latine, qui et *Butheras* vocabatur, Messenius historicus ac poeta, plura de *Sicilia* et de *Libya* conscripsit.

6. *Polycretus* Messenius, philosophus ac medicus celeberrimus, qui *Phalaridem Agrigentinum* tyrannum morbo incurabili liberavit, sicut ex prima Phalaridis epistola colligitur.

7. *Timotheus* (1) Tauromintanus, orator satis mordax: quem Athenienses *Epitimæum*, hoc est increpatorum vocabant. Is libros octo de *Siciliæ et Italiæ gestis* composuit, item *De argumentis aliisque necessariis artis oratoriæ*, item *De omnium historicorum erroribus*, quos amarissime carpit.

8. *Charondas* Catanæus, Pythagoricus philosophus, legumlator, qui omnibus Chalcidensibus Italiae et Siciliae incolis leges dedit.

9. *Diodorus* Siculus Argyrensis, historicus præstantissimus, qui sub Tiberio Cæsare militavit.

Historiam composuit libris quadraginta, quam *Bibliothecam* vocavit: de antiquitate Ægyptiorum, de Sicilia et aliis insulis, de bello Trojano, de gestis Alexandri et Romanorum usque ad suam ætatem, quorum sex a Poggio Florentino traducti circumferuntur. Reliqui vix inveniuntur. Ego autem omnes ejus libros vidi in bibliotheca Imperatoris Cæsarum.

10. *Demeter* sive *Ceres* mulier Sicula et legifera, teste Diodoro, quæ prima Siculos frumenti cultum docuit; cujus filia *Proserpina* eximie pulchritudinis juxta Ennam urbem ab Oreo Molossorum rege raptæ est.

11. *Philonides* Siculus Ennensis, medicus celeberrimus.

12. *Philition* Siculus, philosophus ac medicus excellens, in medicina præceptor Eudoxi Cnidii.

13. *Gorgias* Leontinus, orator subtilis, discipulus Empedoclis ac Tisiae. Primus Athenis artem oratoriam publice legit, multosque docuit. Plura in arte edidit, plura composuit. Hujus tres exstant *Orationes* quas ego legi in bibliotheca Florentina D. Mæri.

14. *Herodicus* Leontinus, frater Gorgiæ, medicus celeberrimus.

15. *Dinomenes* Syracusanus litteris deditus: cujus filii tyranni, scilicet *Hieron* ille, litteris et musicæ deditus, *Gelon* ille potens, *Polybius* et *Thrasylbus*.

16. *Hieron* Syracusanus tyrannus, Dinomenis filius, frater Gelonis, liberalis et beneficus in litteratos et muscos.

17. *Hieronymus* Syracusanus, nepos Hieronis, vir sane doctissimus, sed crudelissimus fuit.

18. *Dionysius* primus Syracusanus, Hieronis nepos, vir doctus ac tyrannus crudelissimus. Scripsit *Tragœdias*, *Comœdias* et *Historiam*. De hoc legitur, quod quædam vetula Himærens in somnis viderit se cælos conscendisse, ac sub sede Jovis virum in incendio ferrea catena vinctum: cumque quis esset interrogasset, audivisse, Siciliae homicidam esse. Post aliquot annos, cum videret Dionysii crudelitatem, somnium exposuit, quo tyrannus audito, anum ipsam interemit.

19. *Dionysius* secundus, primi filius, philosophus ac orator, *Platonis* discipulus, *Epistolas* composuit, et *Commentum in poemata Epicharmi* comici.

20. *Dionysius* alius Syracusanus, tyrannus crudelis ac doctus, scripsit *tragœdias*, *comœdias* et *historiam*.

21. *Dion* Syracusanus tyrannus, *Platonis* discipulus, frater *Aristomachæ* uxoris primi Dionysii. Ille expulit secundum Dionysium, a quo postea factus expulsus.

22. *Hermocrates* Syracusanus, vir sane politicus et amator patriæ, miraque doctrina ornatus, pater Dionysii senioris sive socer.

(1) Leg. *Timæus*

23. *Epicydes et Hippocrates*, fratres Pœni, scd A Syracusis oriundi, armis ac litteris clari et copiarum ductores : fraude tamen Siculos a Romanis ad Pœnos inclinare conabantur.

24. *Archimedes* Syracusanus, philosophus ac geometra acutissimus, artisque mechanicæ auctor, pleraque in *Geometria* scripsit et *Commentum in Homerum*. Hujus opera exposuit *Eudocius* Ascalonita, vitam vero scripsit *Proclus* Lycius.

25. *Achæus*, sive *Achivus* Latino, Syracusanus, poeta comicus *Comœdias* decem composuit.

26. *Athenagoras* Syracusanus, vir politicus et orator suavissimus, amatorque patriæ.

27. *Antiochus* Syracusanus historicus, qui *Romanas* scripsit et *Siculas Historias*, quem citat *Pausanias*.

28. *Dion* Syracusanus orator, qui *artem rhetoricam* et plura composuit.

29. *Dinolochus* Syracusanus, poeta comicus, *Epharmis* discipulus, *quatuordecim Comœdias* Dorice scripsit.

30. *Epicharmus* poeta comicus Syracusanus, vel ex Castro oppido Sicanico, *Pythagoræ* auditor, *comœdiam* primus invenit, itemque tres litteras Græcas duplices. Multas præterea *Comœdias* edidit. Ille ab Hierone multatus est, quod lascivos versus coram regina recitasset.

31. *Eudoxus* Siculus, *Agathoclis* tyranni filius, poeta comicus, multas composuit *Comœdias*, ex quibus octies adeptus est victoriam.

32. *Themistogenes* Syracusanus, historicus : *Cyri regis ascensum, et de patria sua*, multa conscripsit.

33. *Theodorus* Syracusanus orator, qui præter alia, multa *de re militari* composuit.

34. *Theocritus* Syracusanus, poeta præstantissimus, *Bucolicorum* auctor illustris. Plures scripsit *Eclogas* diverso idiomate, quorum 30 exstant. *Bucolicum* genus, ut quidam aiunt, inventum est apud Lacedæmonios, ut alii, apud Tyndaridam Siciliæ urbem, quo tempore *Orestes* cum *Iphigenia* *Dianæ* simulacrum ex *Tauris* reportavit. Alii, quod verius est, Syracusis inventum asserunt. Nam cum Syracusani post multas seditiones ac clades ad concordiam *Dianæ* opera rediissent, Dorici pastores hoc carminis genere psallentes *Dianam* celebrarunt.

35. *Callias* Syracusanus, historicus, *Historias* plures scripsit, et in his *Agathoclis* Siculi tyranni gesta.

36. *Corax*, sive *Corvus* Latino, Syracusanus, inventor et ordinator artis rhetoricæ sive oratoriæ. Nam cum Syracusani a tyrannide liberi ac pacati inter se rempublicam ordinassent, primus *Corax* incepit se exercere et vi orationis persuadere ac dissuadere, monereque omnes ad bene et libere vivendam, et ob id universis gratissimus exstitit. Is orationem in tria divisit, scilicet in exordium, narrationem et epilogum ; rogatusque a concivibus, artem publice legit, et multos erudivit, quorum unus

Tisias sive *Clesias* fuit ex concivibus pauper, qui si artem addidicisset, duplicem promiserat mercedem : edoctus vero promissam negavit. Ad iudicium vocatus *Tisias* *Coracem* interrogavit : Quidnam est ars oratoria ? cui *Corax* respondit, *Persuadendi ars*.

Tisias autem ab artis hac diffinitione ita arguit : Si persuasero tibi, *Corax*, tanquam persuadens, non solvam, nam vici : si vero non persuasero, non solvam, nam non persuadens non didici artem. *Corax* vero e contrario : Imo si persuasero tibi, *Tisias*, promissum capiam ut victor : si autem non persuasero, etiam mercedem solves, cum talem fecerim te, ut persuadere non potuerim. Tunc iudices utriusque argutiam mirati clamare cœperunt : *Mali corvi malum ovum*, id est, gravi præceptore B gravior discipulus, quod deinde prolapsum est in proverbium, quoties a malo malum prodit. Ille *Corax*, teste *Aristotele*, *Oratoriam* primus artem edidit.

37. *Ctesias* sive *Tisias* Syracusanus dudum memoratus, *Coracis* prædicti discipulus et rhetor astutus, Has *A. Gellius* *Protagoram* et *Evathlum* appellat.

38. *Lysias* illo suavissimus orator, *Cephalii* filius, *Tisias* discipulus et *Gorgias*, Syracusanus, unus ex decem magnis oratoribus Græciæ, plures edidit *Epistolas*, *Artem oratoriam*, *Orationes* ultra trecentas, ex quibus paucae exstant.

39. *Menecrates* Syracusanus, medicus celeberrimus, homines a comitiali morbo liberabat. Ille *Jovem* se vocari, eos autem sibi subditos, quos sanabat, voluit.

40. *Simnias* Syracusanus philosophus fuit ac *Stilponis* auditor, cujus filiam parum pudicam duxit.

41. *Monimus* Syracusanus, philosophus Cynicus et *Diogenis* Cynici filius : vir sane elegantissimus et copiosissimus, multa scripsit in *Philosophia*, famulus autem fuerat cujusdam mensarii *Corinthii*. Ille contempta gloria, veritatem semper appetit.

42. *Moschus* Syracusanus, grammaticus et poeta fuit, qui multa scripsit, quem opinor et *Moschionem* appellatum.

43. *Sosiphanes* Syracusanus, poeta comicus sive tragicus, synchronus *Euripidis*, unus e *septem tragicis* tempore *Phillippi* et *Alexandri*. *Mimos viriles ac muliebres, tragœdias* 73 scripsit, in quibus septies palmam adeptus est. Item alia tam metro quam prosa. *Platonem* hujus poemata legentem, somnum cepisse aiunt.

44. *Philemon* Syracusanus, poeta comicus tempore *Alexandri*, annos vixit 90, et totidem edidit *Comœdias*, oblitque ex vehementi risu.

45. *Philistus* Syracusanus vel *Naucratita*, historicus, plura scripsit *de Sicilia*. Fuit affinis *Dionysii* tyranni, et obiit in bello contra *Carthaginienses* gesto.

46. *Philistus* alius Syracusanus, historicus, plura scripsit *De rebus Ægyptiacis, libris XII; De Sicaniis, libris XI*. Item *De Baccho, De theologia Ægyptiorum libris VI, De Syria et Libya*. Ille a *Dionysio*

seniore in exilium actus, ibi bonam Historiæ partem absolvit.

47. *Phormus* Syracusanus, poeta comicus, *Epiclarmi* socius, *comædiæ* inventor, cum eo gratus *Gelæi* tyranno, et filiorum ejus præceptor. Plures *Comædias* scripsit. Primus veste talari usus est, et scena ex pellibus rubris.

48. *Philemon* Syracusanus, sive Atheniensis, poeta comicus, multa edidit, unum supra centum annos vixit, cum sensibus semper æqualis. Postremo subdormiens vidit novem puellas domo sua exeuntes, quas cum interrogasset cur exirent? responderunt, Non licet amplius hanc domum habitare: et expergestus narravit illi visionem, persiciensque quod componebat, obdormiscens spiritum emisit.

49. *Philemon* hujus filius, comicus itidem poeta quatuor exaravit *Comædias*.

50. *Niectas* philosophus Syracusanus, dixit omnia fieri harmonia et necessitate, terramque moveri juxta primum citulum, ut ait *Laertius*.

51. *Orpheus* Camarinensis, epicus, qui carmine composuit *descensum ad inferos*, et alia multa.

52. *Timægoras* Gelensis, philosophus ac *Theophrasti* discipulus, et inde *Stilponis* superius nominati.

53. *Euclides* Gelensis, philosophus Platonicus ac geometra præstantissimus, alius fuit ab illo *Megarensi*, de quo *Laertius*, et qui dialogos scripsit, ut ait *Proclus* in secundo sermone in primum *Euclidis*. Utque scribit *Heron*, vixit tempore *Ptolemæi* primi, junior *Platone*, sed vetustior *Erato*sthene et *Archimede*, fuitque *Gelous*, ut ex verbis *Laertii* colligitur. Multa ab *Eudoxo* et *Theæteto* sumpta perfecit, scripsitque *Elementorum libros XIII*; nam alii duo additi fuerunt ab *Hypsielè* et *Aristero* (1) item *Musicam*, *Opticam*, *Catoptricam*, *Phænomena*, *Porismata*, *Dedomena*, quæ potius *Theonis* sunt. Ille, ut ait *Proclus*, a *Ptolemæo* rege interrogatus, essetne ulla ad geometriam via concisior quam elementaris, respondit: non esse ad geometriam capessendam regiam viam callemve ullam.

54. *Aristoteles* Siculus orator plura composuit, et *Orationem contra panegyricum Isocratis* oratoris.

55. *Acrone* Agrigentinus, nobilis philosophus ac medicus, *Hippocrate* antiquior, *Xenonis* filius. Ille Athenis publice legerat una cum *Empedocle* philosopho, multaque *Dorice* scripsit *de medicina*. Huic tribuere epitaphium illud quod refert *Laertius* in *Vita Empedocelis*:

*Acrone*m summum medicum ex *Acragante* profectum
Verticis cæcelsi celsa sepulcra tenent.

56. *Empedocles* Agrigentinus nobilis ac dives, philosophus Pythagoricus, coronam auream in capite ferebat, et in pedibus æneæ sutelaria, et in

manibus laurum, gloriam del quæritans. Athenis publice legit, scripsit carmine *De naturalibus et de purificationibus* libros duos, carminibus quinquies mille. Item *De medicina*, metro et prosa. Nonnulli tunc primum oratorem fuisse aiunt: sed ejus vitam *Laertius* late scribit. Perit in incendio *Ætnæo*: nam una ex ejus crepidis æneis, quam flamma eructavit, circa montis craterem reperta est.

57. *Empedocles* alter Agrigentinus, primi nepos, poeta tragicus, scripsit *Tragædias* quatuor supra viginti.

58. *Carcinus* Agrigentinus, poeta tragicus *Tragædias* 16 composuit.

59. *Metellus* Agrigentinus, vir doctus et musicus eximius, musicam *Platonem* docuit.

60. *Polus* Agrigentinus, orator et magnus sophista, *Gorgiæ* *Leontini* discipulus. *Græcorum et barbarorum*, qui in *Trojam* fuerant profecti, *Genealogiam* exposuit.

61. *Telemachus* Agrigentinus princeps litteris deditus: et *Calcyopensis* a quo *Kumenides* instructus, cujus filius *Gnessidamus* pater *Theronis* tyranni Agrigentini et *Xenocratis*: qui omnes studiosi.

62. *Phalaris* Astypalensis, patria privatus suspicionem tyrannidis, in Siciliam venit, ac suavis amicorum effectus est Agrigentini tyrannus. Vir sane maximus ingenio, studiosus, ac erga probos et litteratos liberalissimus. Hujus vitam *Jupiter* duobus annis prolongavit, ut ait *Stephanus*, quod humaniter tractasset *Charitonem* et *Menalippum*. Ille in lauro æneo *Perillum* tormenti ejus auctorem primum exuri jussit, cujus *Epistolæ* sunt notissimæ.

63. *Demetrius* Siculus Calactinus, historicus præstantissimus, 20 libros *de Asia et Europa* composuit.

64. *Cæcilius* qui et *Archagathus* vocabatur, Siculus ex Calacta oppido, Græcus natione ac lingua, Judæus tamen lege, orator præstantissimus. Romæ tempore *Augusti* *Cæsaris* publice legit. Multa composuit, *Contra Phrygum* libros duos, *Elegantias Atticas* secundum clementa, quæ adhuc apud *Suidam* leguntur: *De comparatione Demosthenis et Æschinis*; item *Demosthenis et Ciceronis*; item *De stylo decem oratorum Græciæ*.

65. *Thales* Siculus Calactinus, orator, *successiones philosophorum ac sectarum* descripsit.

66. *Theognis* Siculus Megarensis, poeta moralissimus et admonitivus, plures *elegias* composuit, quarum exstant nonnullæ et *admonitorium poema*.

67. *Probus* vir doctissimus ex *Lilybæo*, ad quem videndum et audiendum venerat *Porphyrus* ille.

68. *Stesichorus* Himierensis, poeta lyricus excellentissimus ac philosophus, tempore *Phalaridis*. Ille *Tisias* vocabatur, et quoniam choream instituit,

(1) Loge, *Aristæo*.

Stesichorus appellatus est, quasi stator chorear. Fratres habuit *Marinum* geometram et *Italianactem* legumlatorem, filiasque doctissimas. Plura Dorice scripsit, quorum nihil exstat. Idem cum *contra Helenam* scripsisset, visum amisit. *Palinodia* composita recuperavit. Hic filius fuit *Euphemii*, ut alii *Euphorbii*, ut alii *Euclidis*, ut alii *Hyetis*, ut alii *Hesiodi*. Nonnulli Metauriæ ortum memorant in Italia, nonnulli in oppido Palantho Arcadiæ, atque inde profugum Catanam venisse, ibique defunctum: ante civitatis portam quæ ab ipsius nomine Stesichoria dicta est, ejus sepulcrum octo columnas totidemque gradus et angulos habebat, de quo adhuc exstat testudinatam monumentum, quam *D. Mariæ Bethleemiticæ* a-dem vocant.

69. *Phocydes* Siculus ex oppido Mylis, nisi

A potius Milesius fuit, philosophus ac poeta moralis-sinus et admonitivus, synchronus Theognidis, nam uterque claruit post bellum Trojanum annis 547. Hic multa *carmina et elegos* scripsit. Exstat ejus *admonitorium poema* heroico metro utilissimum.

70. *Pythias* et *Damon* Siculi, Pythagoricæ sectæ, maxima invicem amicitia conjuncti. Quorum alterum cum *Dionysius Syracusanus* interimere decrevisset, eique tempus determinasset, ut domum profectus res suas ordinaret, alter vadem se tyranno pro amici reditu obtulit, certus de amici constantia. Nec eum opinio fefellit; nam ille ad horam constitutam superveniens vadem liberavit. Quorum *Dionysius* fidem admiratus, rem absolvit, eosque oravit, ut se tertium in sodalitate reciperent.

CONSTANTINI LASCARIS

BYZANTINI

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS,

PATRIA CALABRIS.

(Fabr[ic]. Bibliotheca Græca, ed. 1, tom. XIV, p. 22.)

Constantinus Lascaris Alphonso Aragono, Calabriae duci, salutem.

1. Cum diu mente revolverem, illustrissime princeps, quantum tua te opulentissima Calabria delectet, tum propter diversas in ea civitates, oppida, vicos, tum propter jucundissimos montes, colles, stagna, flumina, nec non et alia tam admiratione quam laude digna, ut venationes et honestissima corporis exercitia omittam: decrevi illustres viros ac philosophos ejus provinciae breviter tibi commemorare. Existimo enim id non parvæ tibi delectationi futurum, cum sis speculationum et antiquitatum studiosissimus. Quibus rebus quantum Calabria redundet, si explicare vellem, opus esset ingenti volumine. Video enim per Calabros philosophos Italiam, Siciliam ac partem Græciæ nostræ illustratas fuisse. Verum ego in compendium viros litteris ac virtute insignes, quos Calabria olim protulit, congeram, incipiens a philosophiæ parente ac uberrimo fonte Pythagora.

2. *Pythagoras* itaque patrem habuit *Timesarchum*, aurificem Italiæ Græcum, qui ab insulis Tyrrenis (quas Athenienses Tyrrenis expulsis habitant) in Samiam insulam profectus, uxorem duxit Samiam, quæ *Pythagoram* Samium cognomento, peperit. Hic *Pythagoras*, in *Scyro* insula vicina

B *Pherecydem* philosophum audivit, quo defuncto *Ægyptios* ac *Babylonios* Magos adiit, unde philosophiam ac alias scientias Samum attulit. Ubi defunctis parentibus, *Polydenci* fugiens tyrannidem, cum discipulis fere ducentis *Crotonem* ac *Metapontum* Calabriae civitates profectus incoluit. Ibi discipuli ab eo edociti amicorum bona communia esse debere, concordiam et rempublicam inter se quamdam constituentes, communiter vixerunt. *Pythagoras* multos Calabros, Græcos et alios ultra quingentos reddidit doctissimos. Leges Græcis qui Italiam habitabant constituit. Dum *Crotonem* habitaret, uxorem duxit *Theano*, *Brontini* *Crotoniatae* filiam, quæ a viro instructa, multa Dorice scripsit, *De vita viri sui* et *Epistolas morales*. Ex hac *Pythagoras* suscepit *Telaugen* gymnasii successorem, quem multi et *Empedocles* ille *Agrigontinus* audire. Hic quatuor libros composuit *De tetrade*, pro quo *Ægyptii* ipsum deum habebant. Filias autem tres habuit, duas *Alyam* et *Erigonem* peritas, quarum exstant *Epistolæ*: et tertiam *Damo* ditissimam, cui moriens tres libros, quos composuerat legavit, præcipiens ut illos nunquam extra fores ædium daret. Quæ libros tanti fecit, ut ne inopia quidem coacta eos producerit, cum magno vendere posset. Hæc moriens libros *Biscalæ* filiae eadem qua a

patre acceperat condicione relinquit. Hæc vero defuncta libri ad Philolaum Pythagoricum pervenere.

3. *Zamolæis* Scythia, Pythagoræ servus, philosophus maximus fuit. Ad hunc aliosque Pythagoricos videndos Anacharsis Scythia philosophus ab Hyperboreis Scythis in Calabriam venit tempore Phalaridis, cujus Epistolæ adhuc exstant. Hunc Zamolæin et latorem legum Scythæ sui habuerunt.

4. *Philolaus* Crotoniata, Pythagoricus philosophus primus Pythagoræ secreta edidit, a quo pecuniæ cupidissimo Plato ille Atheniensis in Italiam veniens ad Pythagoricos visendos, tres libros illos Pythagoræ dudum memoratos emit xl minis Alexandrinis, quas Dionysius secundus Syracusanorum tyrannus solvit. Ex quibus libris lectis tradunt Platonem composuisse gravissimum illud opus *De natura mundi*, in quo *Timæum* illum Locrensem Dorice loquentem inducit.

5. *Memon* Crotoniata, Pythagoricus philosophus ac medicus præstantissimus fuit, qui de philosophia ac medicina complura scripsit, animam immortalem dixit, ac perpetuo moveri instar solis.

6. *Milon* Crotoniata, Pythagoricus celeberrimus, a cuius domo incensa dum fugit Pythagoras, cum pluribus discipulis a persecutoribus peremptus est.

7. *Democides* Crotoniata, vir doctus ac medicus excellens, tempore Dardii floruit.

8. *Orpheus* Crotoniata a Pythagoricis eruditus, Epicureus (1) fuit, Pisistrato Atheniensium tyranno adhesit, ubi cum degeret, *Argonautica* heroico carmine lusit, et alia.

9. *Ascon* Crotoniata, Pythagoricus philosophus fuit et multa composuit. Sed cum sermo de *Crotone* præcesserit, opportunum visum est aliquid de civitatis origine dicere. Croton, Strabone teste, civitas olim Græca fuit, re bellica litterisque florentissima, mater athletarum celebris, quorum septem in ludis unius Olympiadis cæteros omnes superarunt: unde merito et hoc tunc ferebatur: *Postremus Crotoniatarum is primus est*; vetusque est apud nos proverbium, *Quid Crotone salubrius?* Hujus civitatis primus conditor fuit Mystellus, Achivus nobilissimus, qui de habitanda colonia consuluit Apollinem, quo tempore Archias Corinthius de condendis Syracusis consilium petebat. Cumque ambo a deo interrogarentur quid in condendis urbibus optarent, Archias divitias, salubritatem Mystellus elegit. Unde factum est ut Syracusæ divitiis, Croton salubritate gauderet. Mystellus igitur ubi primum ad considerandum locum venit, cum vidisset Sybarim ædificatam, ita post a fluvio denominatam, hanc præstantiorem existimavit, reversusque ad deum, Sybarim petebat. Turbatus vero deus hos protulit versus:

*Terga brevis, Mystelle, tuo de pectore omitte
Cætera perquirens, frustra et venenis iniqua,
At rectum quodcumque datur, tu laude probato.*

Quæ cum audiisset, reversus urbem constituit,

(1) Epicureus ante Epicurum.

A non sine Archiæ, qui tunc Syracusas condobat, adjutorio. Idem Mystellus aliud quoque sacris ambiguum oraculum accepisse fertur, id autem tale fuit: *Ubi ab æthria pluviam invenies, civitatem ædifica*. Sed cum Æthria æronitatem significet confusus ille deum non intelligebat: verum cum multa et Apuliæ et Calabriæ loca peragrasset, pervenit tandem ad locum ipsum, ubi cum Æthria ipsius concubina longi itineris labore fessa lacrymas affatim emisisset, adeo ut terra maderet, intellexit Mystellus oraculum, ibique civitatem condidit, undique ad novam coloniam incolis concurrentibus, multis tamen ante Pythagoræ adventum annis. Fuit igitur Croton civitas privata et publicis gestis præclara. Nam una cum Græcis aliis adversus vicinos barbaros dimicavit, pluresque viros magnanimos produxit, in quibus et Phayllum illum athletam, saltatorem excellentissimum: qui trireme sua vetus in auxilium Græcorum cum Atheniensibus et Lacedæmoniis contra Xerxem pugnavit. Cujus beneficii post multos annos recordatus Alexander, ab Asia cum aliis Græcis et Crotoniatis spolia barbarorum misit. Sed ommissis Crotoniatis ad Locrenses atque alios veniamus.

10. *Timæus* Locrensis Pythagoricus, maximus philosophus, ad quem videndum venit ille sapientissimus Plato, qui cum in operibus *De natura mundi* introduxit, in dialogo scilicet *Timæo*.

11. *Eurytus* Locrensis, sive Tarentinus, ut quidam opinantur, Pythagoricus philosophus fuit, quem etiam vidit Plato.

12. *Zolencus* Locrensis, Pythagoricus philosophus et legumlator, concivibus suis legem dedit, consulente Minerva.

13. *Theano* Locrensis mulier, vates lyrica fuit, quæ lyricis versibus de patria sua multa composuit.

14. *Xenocrates* Locrensis, poeta heroicus ac musicus excellentissimus fuit.

15. *Euryphonius* Locrensis vir doctus ac citharædus eximius fuit. Hujus olim statua citharam tenens apud Locros fuit. Locrensi enim civitas olim insignis fuit, qui coloni profecti sunt a Locria Cretum fines habitantibus, Evandro ductore, paulo post conditam Crotonein ac Syracusas. Nunc autem de quibusdam Rheginis dicendum.

16. *Glaucus* Pythagoricus et musicus excellentissimus, Rheginus, Democrito, quem ipse Pythagoreum fuisse asserit, contemporaneus.

17. *Andromadas* Pythagoricus philosophus quoque Rheginus et legumlator fuit, qui Chalcidensibus Thraciam habitantibus leges dedit.

18. *Pythagoras* alter Rheginus, vir eruditus et statuarius excellentissimus; primus statuarum proportionem consideravit, discipulus *Clearchi* Rhegini, quem *Eucherius* Corinthius docuerat, ut ait Pausanias.

19. *Hippias* Rheginus orator et historicus fuit, A qui primus Italiae ac Siciliae rerum Historiam scripsit.

20. *Ibycus* poeta lyricus unus e novem vatribus lyricis praeclaris, Messanae natus est Rhegino ex patre. His primus sambucam instrumentum Calabrorum invenit, multaque composuit lyrico metro. Cumque per Calabriam iter faceret, in silva quadam in latrones incidit, a quibus cum se gannino sentiret interficiendum, grithus forte volantibus ad eas dixit: Vos saltem mortis meae testes eritis, quem illi d. videntes interfecerunt. Sed praesagium fides secuta. Nam cum latrones in theatro quodam ad spectandum sederent, atque grues casu illuc transirent, alter alteri dixit: Ecce grues Ibyci. Quod cum quidam audivissent, id quod erat suspi- B cantes (nam vulgata fuerat homicidii fama) retulere civitatis rectoribus, quorum mandato latrones capti ac diligenter examinati factibus confessi ac mox suspendio euecti sunt. Hinc proverbium ortum apud Graecos Latinosque iureconsultos: Grues Ibyci, hoc est res certa certisque indiciis manifesta.

21. Rhegium civitas, ut ait Strabo, a rumpendo dicta, quod ibi Sicilia maris aestu aut terrae motu ab Italia sit abrupta. Rhegini autem Graeci fuerunt coloni Chalcidensium, cum et Lacedaemonii nonnulli in Calabriam transmigrarunt.

22. *Aleman* poeta lyricus ex Messana fuit civitate vetustissima, Rhegio vicina.

23. *Cynomachus* Thurinus, qui de philosophorum C opinionibus scripsit primus.

24. *Alexis* ex eadem Thuria urbe poeta comicus, qui ducentas et quadraginta comœdias edidit.

25. *Hippasus* Metapontinus, philosophus Pythagoricus, qui delinitum esse tempus dixit mundi mutationes. Metapontus vero fuit oppidum a Pyliis conditum, qui Troja capta cum Nestore navigarunt.

26. *Archytas* Mnesagoræ, vel ut alii Aesticus filius, Tarentinus, eximius Pythagoricus philosophus fuit, ac geometra insignis. Hic Platonem in Sicilia tunc cum Dionysio morantem per litteras monuit ut tyrannum caveret. Ab hoc Eudoxus Cnidius Aeschini filius geometriam didicit. Hic cubum primus invenit, et per motum semicirculi in cylindro duas medias proportionales; fuitque mechanicus, et columbam ligneam per se volantem construxit.

27. *Lysides* Tarentinus Pythagoricus philosophus fuit, cuius Epistolæ adhuc exstant.

28. *Aristonicus* Tarentinus; philosophus.

29. *Heraclides* Tarentinus vir eruditus, medicus celeberrimus.

30. *Rhinto* Tarentinus, poeta comicus.

31. *Parmenides* Pythagoricus philosophus Eleata, ab Elea civitate Phocensium vetusta, quam a fonte quodam Helam vocabant, inde vero Helian et Vellam. Hic inventor dialecticæ, mundos plures esse dixit. Contra Nearchum sive Diomedontem armis in Lipara paratis conspiravit: et interrogatus, tyranni aurem sive nasum mordicus præcidisse, et abscissam sibi linguam in ora tyranni conspuisse, tyrannus autem a populo lapidibus obrutus perhibetur.

32. *Phavorinus* ab hac Velia, ut nonnulli, vi doctissimus, qui de philosophia, rhetorice et historia multa et præclara scripsit: Plutarcho socius, cum quo sub Traiano floruit.

33. *Empedocles* Siculus, Pythagoricus philosophus et orator, a quo *Gorgias* Leontinus alique Siculi et philosophiam et oratoriam audivere.

34. *Chironidas* Catanensis, Pythagoricus philosophus, leges dedit Chalcidensibus Siciliam et Italiam habitantibus.

35. *Pythias et Damon*, Syracusani, singulare par amicorum, quorum alter pro altero sese morti addixit; de quibus Plutarchus.

36. Sed præterea alios nostros Graecos Pythagoricos Asianos, *Eudoxum*, *Xenophanem* Colophonium, *Leucippum* Eleatem, *Melissum*, *Democritum*, *Heraclitum*, *Nausiphanem* et *Naucidem*, quorum *Epicurus* discipulus fuit. Omitto civitatum origines, gesta et antiquitates, et alia quæ te studiosissimum ac Strabonis geographi familiarissimum latere non possunt. Verum illud iterum absque rubore memorabo, Italiam, Siciliam ac magnam Græciæ nostræ partem primum Calabriae tuæ altrici, deinde Pythagoræ suisque Pythagoricis maxime debere. Nam per annos nongentos, ab ipso scilicet Pythagora usque ad Constantinum imperatorem cognomento Magnum, doctrina ipsa et secta Pythagorica per dietas regiones floruit. Sed cur hæc ad me scribis? inquires. Ut sic, si sint tibi nota, gratuler scienti: sin vero, ut nota faciam, teque ducem illustrissimum, summæ spei adolescentem, exemplo tot tantorumque philosophorum, quos tua Calabria genuit eruditque, ad cubum virtutum ac maximarum rerum aviditatem cohorter. Bene valeas ac diu felix et dudum memorati Constantini similis vivas, et Constantinopolim mihi patriam infelicem a barbarorum potestate vindicet, meque tuæ celsitudinis obsequio paratum recipias!

ΠΡΑΞΕΙΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

GESTA SS. APOSTOLORUM PETRI ET PAULI

CONSTANTINO LASCARI INTERPRETE.

Ἐγένετο μετὰ τὴν ἐξελθεῖν τὴν ἁγίον Παῦλον ἀπὸ Λαυδομεδέων τῆς νήσου, ἐλθεῖν αὐτὸν ἐπὶ Ἰταλίαν. Καὶ ἀκούσαντες ἐγένετο τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς οὖσιν ἐν τῇ πρεσβυτερίᾳ τῶν πόλεων Ῥώμῃ, ὅτι Παῦλος ἤτησατο πρὸς Καίσαρα ἐλθεῖν. Λύπη οὖν μεγάλη περιπασόντες καὶ ἀθυμίᾳ πολλῇ, εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Οὐκ ἀρκεῖ ὅτι πάντας τοῖς ἀδελφοῦς καὶ τοῖς γονεῖς ἡμῶν ἐθλίψαν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ μόνοις, καὶ οὐκ ἠρκέσθη ἐν τούτοις, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα ἔρχεται, δι' ἐπιθέσεως αἰτησάμενος Καίσαρα τοῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς. Συνέβριον οὖν ποιήσαντες πάντας οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ πολλὰ ταραχθήσαντες, ἔδωξαν αὐτοῖς προσελθεῖν Νέρωνι τῷ βασιλεῖ, ὥστε μὴ παραχωρησαί ἐλθεῖν τὸν Παῦλον ἐν τῇ Ῥώμῃ. Ποιήσαντες οὖν εὐπρεπῆ οὐκ ὀλίγα δῶρα, καὶ βαστάσαντες μεθ' ἑαυτῶν, μετὰ δεήσεως προσῆλθον αὐτῷ λέγοντες· « Διδόμεθά σου, ἀγαθὲ βασιλεῦ, ἀποστεῖλαι κελεῦσαι εἰ; πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς ὑμετέρας; εὐσεβεῖας, καὶ κελεῦσαι ὅτι Παῦλος τις Ὀλίψας τὸ πατρίων ἡμῶν ἅπαν ἔθνος ἤτησατο ἐλθεῖν ἐνταῦθα, τοῦ καὶ ἡμᾶς ἀπολέσαι. Καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, εὐσεβεῖσθε βασιλεῦ, ἢ Ὀλίψι; ἢ ἐχομεν παρὰ Πέτρου. » Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς Νέρων, ἀπεκρίθη αὐτοῖς· « Γίνεται κατὰ τὸ θέλημα ὑμῶν, καὶ γράφομεν πρὸς πάσας τὰς ἐπαρχίας ἡμῶν, ἵνα παντελῶς μὴ ὀρμήσῃ τοῖς μέρεσιν Ἰταλίας. » Ὑπέβαλον δὲ καὶ Σίμωνι τῷ μάγῳ, παρακαλοῦντες αὐτὸν, ἵνα, ὡς εἴρηται, ἐν τοῖς μέρεσιν Ἰταλίας μὴ ὀπιεῖ. Τούτων δὲ οὕτως πραττόντων, τινὲς ἐκ τῶν μετανοησάντων ἔθνων καὶ βαπτισθέντων τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Πέτρου ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Παῦλον πρέσβεις μετ' ἐπιστολῆς περιεχούσης οὕτως· Παῦλε, δοῦλε γνήσιε τοῦ Θεοῦ τοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀδελφεὲ Πέτρου τοῦ πρώτου τῶν ἀποστόλων, ἠκούσαμεν ἐκ τῶν διδασκάλων τῶν Ἰουδαίων τῶν ὄντων ἐν ταύτῃ τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων Ῥώμῃ, ὅτι ἤτησατο Καίσαρα τοῦ ἀποστεῖλαι ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις αὐτοῦ, ἵνα δέσῃ δ' ἂν εὐρεθῆς, ἀποκτενθῆς. Ὑμεῖς

Dum sanctus Paulus apostolus a Melita et Gaudisio insulis recessisset, ut se ad partes Italiae conferret, Judaei qui tunc temporis Romae erant, intellexerunt Paulum Romae affuturum, et propterea maxima affecti molestia ad semetipsos dixerunt: Non satis est omnes fratres nostros affectis molestia in Judaea et Samaria et Palaestina, adhuc quoque venit arroganter a Caesare postulans ut nos perderet. Concilium fecerunt Judaei contra Paulum, et cum multa tractavissent, placuit illis Neronem adire, ne permitteret Paulum Romam intrare: et adherentes munera dixerunt: « Te vehementer rogamus, imperator bone, ut omnibus tui Imperii provinciis scribas, ut Paulus huc nequaquam accedat; sufficit enim nobis molestia quam a Petro pertulimus. » Haec audiens Nero respondit: « Fiat juxta petitiones vestras, et scribemus per omnia loca, ut Paulus in partes Italiae non accedat. « Hoc quoque Simon Magus (1) consuluit. His itaque gestis nonnulli noviter Christiani, moniti a Petro ad Paulum legatos miserunt, hujusmodi scripta ferentes: *Paulo, serve legitime Domini nostri Jesu Christi, ac Petri frater, apostolorum primi. Audivimus a Judaeorum magistris hic existentibus, eos a Caesare petisse, ut omnibus provinciis scriberet te interficiendum ubique inventus fores. Nos vero credimus, quod quemadmodum Deus luminaria magna duo quae fecit non dividit, ita et vos duos minime dividet, nec Petrum scilicet a Paulo, nec Paulum a Petro. Sed vero credimus in Dominum nostrum Jesum Christum in quo baptizati sumus, dignos nos fore vestra doctrina. Paulus recipiens duos viros missos cum epistola, 20 die mensis Maii promptus factus est, gratias egit Domino nostro Jesu Christo, ac navigans a Melita et Gaudisio, non per Africam in Italiae partes, sed in Siciliam Syracusas se contulit, cum duobus viris missis ad eum: ac inde Rhegium Calabriae, unde Messanam, nobilem Siciliae civitatem pervenit, ubi episcopum Barchyrum (2) constituit. Mox Messana*

(1) Aliter in Graeco, sic nempe: *Suggesterunt quoque Simoni Mago, cumque instigarunt, faceret ut, sicut dictum, ad partes Italiae Paulus nonnumquam veniret.*

(2) Gr. *Bacchylum*. Confer *Placidum Reynam* p. 93 et 195 sq. *Notitiae historicae urbis Messanen-sis, et Commendatoris Abels Melitam. Illustration* lib. II, notitia 7, p. 179 l. XV *Thesauri Siciliae*.

ingrediens Tenduae applicuit, mansitans ibi per A δὲ ἐπιστεύσαμεν καὶ πιστεύομεν ὅτι, ὡς περ οὐκ
 unam noctem : sequenti die Putcolos eamcessit. ἀνεχώρησε ὁ Θεὸς τοῖς δύο φωστῆρας τοῖς μεγάλ-
 λους οὗς ἐποίησεν, οὕτως οὐκ ἔχει μερίσαι ὑμᾶς ἀπ' ἀλλήλων, τουτέστιν οὕτε Πέτρον παρὰ Παύλου,
 οὕτε Παύλον παρὰ Πέτρου. Ἀλλὰ κυρίως πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἰς ὃν
 ἐπαπισθημεν, ὅτι ἄξιον γινόμεθα καὶ τῆς ὑμετέρας διδασκαλίας. Δεξάμενος δὲ ὁ Π ὕλος τοὺς δύο
 ἄνδρες τοὺς ἀποσταλέντας μετὰ τῆς ἐπιστολῆς μηνὶ Μαΐῳ εἰκάδι, πρόθυμος ἐγένετο καὶ εὐχαρίστησε τῷ
 Κυρίῳ καὶ Δεσπότη Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἀποπλεύσας δὲ ἀπὸ Γαυδομελέτης, οὐκ ἔτι ἦλθεν εἰς Ἀφρικῆς ἐπὶ
 τὰ μέρη Ἰταλίας, ἀλλ' ἐπὶ Σικελίαν ἀνέδραμεν, ἕως οὗ ἦλθεν ἐν τῇ Συρακούσῃ τῇ πόλει μετὰ τῶν δύο
 ἀνδρῶν τῶν πεμφθέντων ἀπὸ Ῥώμης πρὸς αὐτόν. Κάκειθεν ἀποπλεύσας παρεγίνετο εἰς τὸ Ῥήγιον τῆς
 Καλαβρίας, καὶ ἀπὸ τοῦ Ῥηγίου ἐπέρασαν εἰς Μιεσσῆνην, καὶ ὠρδίνευσεν ἐκεῖ ἐπίσκοπον Βακχύλον
 ὀνόματι. Ἐξελθὼν δὲ αὐτῆς ἀπὸ Μιεσσῆνης ἀπέπλευσεν ἕως Διδύμου, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ νύκτα μίαν,
 καὶ ἐκεῖθεν ἀποπλεύσας ἦλθεν εἰς Ποτιδῆν τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ.

CONSTANTINI LASCARIS

PROOEMIUM

AD LIBROS SUOS DE GRAMMATICA

quod in excusis desideratur.

(Apud Joann. Yriarte, Catalog. codd. Græc. Matrfl., p. 183, cod. LYI.)

INDEX LIBRI.

Primus liber continet levem octo partium ora-
 tionis notitiam, post quam sequitur tractatus de
 verborum modis et incrementis. Mediolani vero
 latior compositus fuerat.

Secundus continet omnium verborum syntaxim
 secundum quam expedit thema conscribere; et
 de septem derivativorum speciebus. De speciebus
 nomini subjectis. De terminationibus adjectivo-
 rum. De nominibus numeralibus. De præpositio-
 num syntaxi. De accentibus generatim.

Tertius continet latissima præcepta de nomine
 et verbo secundum antiquos. De generibus et ter-
 minationibus nominum. De formationibus casuum
 secundum omnem dialectum et poeticam licen-
 tiam; id vero latum est, et ad practicam gramma-
 tice omnino necessarium.

Item de verbis circumflexis et barytonis. De
 pronomibus secundum omnem dialectum. De
 vocalibus ascriptis.

De supra jam dictis, ac de vocalium et diphthon-
 gorum modis.

De accentibus octo partium orationis.

PROOEMIUM.

Quemadmodum sapientes medicos videre licet
 pro temporibus, locis, corporibus medicamenta
 præscribere, ita etiam diligentes grammaticos pro
 suis fortunis et discipulis præcepta componere.
 Antiquissimi enim, prospera genti suæ favente for-
 tuna, de grammatica diligentissime scripserunt;

B

ΠΙΝΑΞ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ.

Τὸ πρῶτον βιβλίον περιέχει ψιλὴν τὴν γνῶσιν τῶν
 ὀκτῶ μερῶν τοῦ λόγου, μεθ' ἣν τὸ περὶ τρόπων καὶ
 ἀξήσεων τῶν ῥημάτων. Πλατύτερον δὲ συνετέθειτο
 ἐν Μεδιολάνῳ.

Τὸ δεύτερον περιέχει τὴν τῶν ῥημάτων σύνταξιν
 καθ' ἣν θεματογραφεῖν δεῖ· καὶ τὸ περὶ τῶν ἐπτὰ
 εἰδῶν τῶν παραγῶγων· περὶ τῶν ὑποπεπτωκότων
 εἰδῶν τῷ ὀνόματι· περὶ καταλήξεων τῶν ἐπιθέτων,
 περὶ ἀριθμητικῶν ὀνομάτων, περὶ συντάξεως τῶν
 προθέσεων, περὶ προσφιδῶν γενικῶς.

Τὸ τρίτον περιέχει διεξοδικώτατα τὸ περὶ ὀνόματος
 καὶ ῥήματος κατὰ παλαιού; περὶ γενῶν καὶ κατα-
 λήξεων τῶν ὀνομάτων, περὶ σχηματισμῶν τῶν πτώ-
 σεων κατὰ πᾶσαν διάλεκτον καὶ ποιητικὴν ἄδειαν·
 ἔστι δὲ τοῦτο πλατὺ καὶ πάνυ ὠφέλιμον εἰς πρακτι-
 κὴν γραμματικὴν.

*Ἐτι περὶ τῶν περισπωμένων καὶ βαρυτόνων ῥη-
 μάτων, περὶ ἀντωνυμιῶν κατὰ πᾶσαν διάλεκτον.
 Περὶ τῶν προγραφομένων φωνηέντων.

Περὶ τῶν παρεληλυθότων καὶ τρόπων τῶν φωνηέν-
 των καὶ διφθόγγων.

D Περὶ τόνων τῶν ὀκτῶ μερῶν τοῦ λόγου.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ὡς περ τοὺς σοφοὺς λατροῦς ἰδεῖν ἔξιστι κατὰ
 τοὺς καιροὺς καὶ τόπους καὶ σώματα τὰς φαρμα-
 κείας ἐπάγειν, οὕτω καὶ τοὺς ἀκριβεῖς γραμματι-
 κούς κατὰ τὰς τύχας καὶ τοὺς ἀκροατὰς τὰς παρα-
 δόσεις συντάττειν. Οἱ γὰρ παλαιότατοι εὐτυχίας
 οὐσης τῷ γένει ἐπιμελέστατα περὶ γραμματικῆς

933

εγραψαν· ἵνα (1) μὴ βίβλην τὸ πᾶν αὐτῆς παρα-
 δοῦν. Σχετὸς δὲ τὸ λεγόμενον ἀπὸ τοῦ τῶν Διονυσίου
 τοῦ Θρακῆς, Ἀριστάρχου τε καὶ Τρύφωνα, Ἀπολλο-
 νίου τε καὶ Ἡεροδιανοῦ ἐρωτημάτων· ἐν οἷς εἶ
 καὶ μνήμης καὶ χρόνων καὶ πλούτου. Οἱ δὲ πολλῶν
 μετ' αὐτοὺς τὰ ἐκείνων συντεμνόντες (ἰσθ. συντέμνον-
 τες) συνέστειλαν, οἷα Θεοδοσίος καὶ Χαιροδοτῆς καὶ
 ἄλλοι· ὧν τὰ ἐρωτήματα Μοσχόπουλος καὶ οἱ ἐπ'
 αὐτοῦ βραχύναντες διὰ τὴν δυστυχίαν τοῦ γένους τὰ
 παλαιὰ ἐπεκάλυψαν· καὶ σχεδὸν μόνος Μοσχόπουλος
 ἐμονάρχησεν, οὗ τὸ ἔργον εἰ καὶ βραχὺ τοῖς τότε ὡς
 πρὸς τὰ ἐκείνων ἔδοξεν, ἀλλὰ τοῖς μεταταῦτα μα-
 κρὸν καὶ ἀνιάρην καὶ πᾶσιν ἀκροαταῖς οὐκ ἐφάρ-
 μοστον. Ὅθεν ὀλίγοι τε ἐν Ἑλλάδι περὶ γραμμα-
 τικῆς ἐπινοῶντες ἀνασῶντες τὸ μῆκος, οὐδαμῶς τε
 Λατίνος ἐν ἡλικίᾳ ἦν μαθεῖν οἷός τ' ἐγένετο. Μα-
 νουῆλος δὲ ὁ Χρυσολογῆς, ἀνὴρ τῶν σπουδαίων τὴν
 πατρίδα προλιπὼν, εἰς Ἰταλίαν ἀφίκετο, πρῶτός τε
 τὰ ἡμετέρα Ἰταλῶν διδάσκων ἀρξάμενος, ἐπιτομήν
 μετρωτίαν συνέταξε καθ' ἣν οὐκ ὀλίγοι τῶν
 Ἰταλῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπέβησαν, Ἀσωνάριον ἐκείνον
 καὶ Κάρολον Ἀρετίνου· τὸν εὐσεβῆ Ἀμβρόσιον
 Θύγαρινον, Φιλέφρον καὶ ἄλλους πλείστους, οἳ τοσοῦ-
 τον ἀπέωναντο τῶν Ἑλληνικῶν, ὥστε μὴ μόνον μα-
 θεῖν καὶ διδάσκει, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν ἡμετέρων εἰς
 τὴν Ῥωμαίων μετανεγκεῖν φωνήν. Ἐπεὶ δ' εἰσὶν
 περὶ ὀγδοήκοντα ἐξ ὅτου Ἰταλοὶ λόγων Ἑλληνικῶν
 γευσάμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο ἐλληνίζεσθαι, μᾶλλον δὲ
 καὶ ἀκριβοῶς λατινίζεσθαι. Ἀπὸ γὰρ τῶν Ἑλληνικῶν
 λόγων καὶ τὴν πάλαι καταβραβυθημένην αὐτῶν
 φωνὴν ἀναναεῶσαντο, τὰς χρησίμους βίβλους ἐπι-
 διορθώσαντες. Φλωρεντία δὲ ἡ Θαυμασιή ὡσπερ μη-
 τρόπολις ἐφάνη ἐξ ὅτου ἡ ἐν αὐτῇ σύνοδος συνή-
 θροιστο· βιβλιοθήκας Ἑλληνικὰς συστησαμένη, Ἑλ-
 ληνας μισθωσαμένη σοφοῦς γραφεῖς, ἦν πολλὰ τῶν
 Ἰταλικῶν μιμηθεῖσαι πόλεων, Ἑλληνικῆς μετέσχον
 φωνῆς, πολλῶν καὶ λογίων Ἑλλήνων διὰ τὰς δυστυ-
 χίας προσφυγόντων καὶ διδασκάντων. Τοῦτο μὲν τοῦ
 σοφοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου τοῦ ἐμοῦ καθη-
 γητοῦ πρῶτον ἐν Παταβίᾳ· καὶ μετὰ τὴν ἄλυσιν
 τῆς πατρίδος ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπὶ τοῦ περιφανοῦς
 Κοσμά τῶν Μεδικῶν, Πέτρου τε καὶ Λαυρεντίου.
 Τοῦτο δὲ τοῦ ἀρίστου Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ἐν πολ-
 λαῖς τῶν Ἰταλικῶν πόλεων· καὶ τελευταῖον ἐν Ῥώμῃ
 ἐπὶ τοῦ σοφοῦ Βησσαρίωνος καρδηνάλειος. Ὅπου
 κάλλιστα τὴν γραμματικὴν συνέστειλεν εἰς τέσσαρα
 διελών. Φραγκουλίου δὲ ἐν Ἑνετίᾳ Ἀνδρονίκου τε
 Καλλίστου ἐν πολλαῖς καὶ ἐν Βουωνίᾳ Δημητρίου τε
 τοῦ Καστρηνοῦ ἐν Φεββαρίᾳ Χαλκοκονδύλειος τε ἐν
 Παταβίᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ, καὶ ἄλλων ἄλλας οἰκούν-
 των, ὁ Ἑλληνικὸς ἦνθησε λόγος, οὐ μόνον Ἑλλήνων,
 ἀλλὰ καὶ Ἰταλῶν διδασκόντων, αἰσχρὴν τὸ τὰ ἡμέ-

A adeo ut omnia ad eam pertinentia non uno volu-
 mine traderent. Quod autem dicimus, patet ex
 Dionysii Thracis, Aristarchi, Tryphonis, Apollonii
 et Herodiani erotematis, in quibus et memoria, et
 tempore, et aere opus est. Qui vero illos nullo
 post consecuti sunt, illorum scripta amputarunt
 contraxeruntque, ut Theodosius, Chæroboſchus
 et alii, quorum erotemata Moschopulus ejusque
 ætatis æquales, propter gentis infelicitatem bre-
 viantes, antiqua occultarunt; et Moschopulus fere
 solus regnavit, ejus opus, etsi breve ad illorum
 opera ejusdem temporis hominibus videbatur,
 postea tamen longum, grave, omnibusque disci-
 pulis minus accommodatum visum est. Unde in
 Græcia pauci grammaticæ diuturnam operam de-
 dere; Latinusque nemo ætate florens ad eam ad-
 discendam promptus evasit. Manuel vero Chryso-
 loras, vir studiosus, relicta patria, in Italiam venit;
 priusque Italos nostra edocere aggressus, epito-
 men amplitudine mediam composuit, qua Italos
 non paucos Florentiæ instituit, Leonardum nempe
 illum et Carolum Arelinos, pium Ambrosium,
 Ugarinum, Philelphum aliosque plurimos, qui
 tantum e Græcis litteris fructum perceperunt, ut
 non modo didicerint docuerintque, sed etiam
 multa nostra in Romanam linguam converterint.
 Anni autem circiter octoginta sunt, cum Itali,
 Græco sermone degustato, Græcis litteris, et am-
 plius ac diligentius Latinis operam navare non
 desistunt. Nam post Græcum sermonem, suam
 ipsi linguam jam olim incuria deperditam, utili-
 bus libris denuo emondatis, instaurarunt. Mirifice
 vero Florentia, tanquam metropolis, ex quo habi-
 tum ibi conellium, eluxit cum Græcis bibliothecis
 constituendis, tum doctis Græcis scriptoribus
 pacta mercede afficiendis. Quam plurimæ Italorum
 urbes imitate, Græci sermonis participes factæ
 sunt: pluribus etiam Græcis hominibus discretis
 propter calamitates eo profugientibus litterasque
 ibi docentibus, sapiente videlicet Juanno Argyro-
 pulo, magistro meo, Patavii primum, deinde post
 patriæ expugnationem, Florentiæ sub clarissimo
 Cosma Medice, item sub Petro Laurentioque; tum
 optimo Theodoro Gaza in multis Italorum civita-
 tibus, ac demum Romæ tempore sapientis Bessa-
 rionis cardinalis, ubi grammaticam in IV libros
 distributam optime concinnavit; Franculio vero
 Venetiis; Andronico Callisto in multis, atque etiam
 Bononiæ; Demetrio Castreno Ferrariæ, et Chalco-
 condyla Patavii ac Florentiæ; aliisque alias urbes
 incolentibus, Græcus effloruit sermo, non Græcis
 modo, sed italis cum edocentibus: adeo ut nostra

(1) Sic videtur necessario inserenda negatio μή, ut orationis hujus sententia bene conveniat cum sequentis periodi verbis: Ἐν οἷς εἶ καὶ μνήμης καὶ χρόνων καὶ πλούτου, id est: *In quibus et memoria, et tempore, et aere opus est*; præterea ne ad-versa fronte pugnet cum numerosis veterum grammaticorum scriptis, inter quos Herodianus vel de *Prosodia*, sive *Accentibus*, libros compo-

suit XX, quemadmodum Lascaris ipso testatur in Epistola ad Jacobum Ximentium Moriellium, de qua infra. Ea vero vocula μή ob similitudinem contigisse μὴ excidit procul dubio Lascari celestiuscule scribenti, ut alia plura exciderunt, quæ partim ascripsit marginibus, partim versibus interscripsit. Eam itaque in subjuncta Latina interpretatione exprimendam omnino duximus.

nescire puder esset, magisque eorum sermo in Italia, quam in Græcia ob continuas gentis calamitates vigeret. Et ni scolorum invidia et potentium illiberalitas prohibuisset, omnia Græcis litteris plena ævo nostro, veluti veterum longe mirabiliū Romanorum temporibus evasissent. Id autem bonum per varias insitum est epitomas, quarum angustias et viva vox, et audientium studium supplevit; multi enim juvenes et senes addiscebant, quod per Mosehopulum fieri non poterat, cum ipse e Creta Mediolanum venisset sub principe Sfortia, a quo etiam ego merce de donatus sum. Nullam vero utilem inveniens epitomen, ex veteribus grammaticis, quas magno labore nactus sum, multorum epitomas in gratiam discipulorum composui, qui et multi erant et ingeniosi. Primum de declinatione octo partium orationis, aliisque necessariis (scripsi); secundum, de syntaxi verborum secundum Latinos; tertium copiosissime, nullo adhibito labore, de nomine et verbo; item de anomalis, de tropis et figuris poeticis ac rhetoricis aliisque, quibus plurimos ad grammaticam, poeticam et rhetoricam erudivi. Per epitomas autem semper docui tum Mediolani, tum Neapoli ac Messane in Sicilia, multos adjuvans et Græcos et Latinos. Itaque ab epitomis incipere minime indecorum; neque illas contemnere, neque vituperare, ut stolidi quidam faciunt, oportet; siquidem harum ope divites et pauperes, pueri, juvenes, senes, sive Græci, sive Latini perdocebantur; præstatque parum doctos esse, quam omnino indoctos; a parvis enim principiis ad magna provchi licet. Quod quidem si docti in Græcia degentes fecerunt, næ illi multos ingenio præstantes edocuerunt. Nunc vero longa detrectantes et epitomas aspernati, litterarum prorsus jejuni permanserunt. Quapropter omnes litterarum amatores laudo, qui, cujuscunque sint ætatis, facile possunt ab epitomis docti magistri, quas invenerint, incipere et grammaticam degustare, quacum audire et legere jucundum est. Quid enim litteris melius ac beatius? aut quamam re homo homini præstabit, si fuerit indoctus? Si quis enim dives illas adipiscatur, ornatum habebit divitiis omnibus præstantiorem; si vero pauper, molestiarum solamen, et vitæ miseriarum, quæ sunt innumerabiles, contemptum. Studendum porro est, et ornandus animus ornamento pulcherrimo, nunquam adimondo, et in vivis mortuisque æternum permansuro.

Ἔ 12. Ille incipit ipsa Lascaris grammatica, hoc titulo: Μεθοδικὸν τῆς κλίσεως τῶν ὀκτώ μερῶν τοῦ λόγου, συντεθὲν παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρου. Βιβλίον α'. Methodicon, sive ratio methodica declinationis octo partium orationis a Constantino Lascari composita. Liber 1 incipit: Γράμμα ἐστὶ μέρος ἐλάχιστον φωνῆς ἀδιαίρετον. Desinit: Ὅσον δυσπιστῶ δυσηπίστου· δυσαρπιστῶ δυσηρέστου· εὐαγγελίζομαι εὐηγγελισάμην: — Qui fluis alius omnino est in excusis. Hoc in libro desiderantur capita, seu sectiones De speciebus nominum derivatarum, de speciebus nomini subjectis, de præpositionibus earumque casibus, de spiritibus, de cognatione temporum verborum, de verbis anomalis per ordinem litterarum: quæ quidem omnia in excusis libri 1 exemplaribus invenias. At contra in ma. codice occurrit De formatione temporum verborum, quod ab illis, saltem ita inscriptum, exsulat.

Ἄ τερτα ἀγνοεῖν· καὶ μᾶλλον λόγος· αὐτῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο διὰ τὰς συνεχεῖς δυστυχίας τοῦ γένους. Καὶ εἰ μὴ φθόνος τῶν ὀλίγων εἰδότηων καὶ φειδωλίας τῶν κρατούντων ἐκίλυε, πάντα μεστὰ λόγων Ἑλληνικῶν ἐφ' ἡμῶν ἐγεγόνει, ὡσπερ ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων θαυμαστῶν Ῥωμαίων. Τοῦτ' δὲ δι' ἐπιτομῶν διαφόρων τὸ καλὸν ἐφυτεύθη· ὧν τὸ στενδὸν ἢ τε ζῶσα φωνὴ ἀνεπλήρωτεν, ἢ τε τῶν ἀκούοντων σπουδῇ· πολλοὶ τε γὰρ νέοι ἄνδρες καὶ γέροντες ἔμαθον· ὃ οὐχ οἶόν τε ἦν γενέσθαι διὰ Μοσχοπούλου, ὅτε καὶ αὐτὸς εἰς Μεδιόλανον Κρήτηθεν ἀφιγμένος ἐπὶ ἄρχοντος Σφορτίου ὕφ' οὗ καὶ μεμίσθωμαι. Μηδὲμίαν τε ἐπιτομὴν χρησίμην εὐρίον, ἀφ' ἧν ἔτυχον νομίσεις παλαιῶν γραμματικῶν, ἐπιτομὰς πολλῶν συνέταξα τοῖς μαθηταῖς χαρίζομενος πολλοῖς οὔσι καὶ λογίοις· πρῶτον περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀκτώ μερῶν τοῦ λόγου καὶ ἀλλῶν ἀναγκαίων· δεύτερον περὶ τῆς συντέξεως τῶν ῥημάτων κατὰ λατίνους· τρίτον δεξιοκώτατα περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος πολλὰ ποιήσεις· περὶ ἀνωμάτων· περὶ τρόπων καὶ σχημάτων ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν, καὶ ἄλλων οἷς πλείστους ἐπαίδευσσα εἰς γραμματικὴν καὶ ῥητορικὴν. Καὶ ἀεὶ δι' ἐπιτομῶν ἐδίδαξα ἐν τε Μεδιόλανῳ καὶ Νεαπόλει καὶ Μισσηνῇ τῆς Σικελίας, πολλοὺς ὠφελήσας Γραικοὺς καὶ Λατίνους. Ταῦτά ται οὐδὲν ἀπεικὸς ἀπ' ἐπιτομῶν ἀρξασθαι, οὐτ' αὐτῶν ὀλιγωρεῖν χρὴ οὔτε διασύρειν, ὅπερ τινὲς εὐθέεις ποιοῦσι. Πλούσιοι γὰρ καὶ πένητες, παῖδες, νέοι, ἄνδρες, γέροντες, Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι, δι' αὐτῶν παιδεύονται· ἀμεινὸν τε ὀλιγομαθεῖς γενέσθαι ἢ ἀμαθεῖς. Ἄπὸ γὰρ μικρῶν ἀρχῶν ἐπὶ τὰ μείζω ἀναχθῆναι οἶόν τε, ὅπερ εἰ οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντες λογιοὶ ἐποίησαν, ἀληθῶς πολλοὺς εὐφύεις ὄντας ἐπαίδευσον· νῦν δὲ τὰ μὲν μακρὰ ὀκνοῦντες τῶν δ' ἐπιτομῶν καταφρονοῦντες, ἀγευστοὶ λόγων πάντη διεπτελοῦσι. Διὸ παραινῶ πάντα; τοὺς τῶν λόγων ἐραστὰς οἷας ἂν εἶεν ἡλικίας εὐποροῦντας λόγιου καθηγγητοῦ ἀπ' ἐπιτομῶν ἀρξασθαι οἷων ἂν τύχοιεν, καὶ γραμματικῆς ἀπογεύσασθαι μεθ' ἧς ἡδὲ τὸ ἀκούειν καὶ ἀναγινώσκειν. Τί γὰρ ἀμεινὸν ἢ εὐδαιμονέστερον λόγων; ἢ τίνας ἀνθρώπους ἀνθρώπου διοίσει ἀμαθῆς ὢν; Εἰ μὲν γὰρ πλούσιος ὢν τυγχάνῃ, κόσμον ἔξει κρείττω πλούτου παντός· εἰ δὲ πένης, παραμύθιον τῶν δεινῶν καὶ καταφρόντων τῶν τοῦ βίου λυπηρῶν μυρίων ὄντων. Σπουδαστέον δὲ καὶ τὴν ψυχὴν κοσμητέον κόσμῳ τῇ καλλίστῳ καὶ ἀναφαιρέτῳ ζῶσι καὶ τελευτήσασιν ἀεὶ περιδιαμένοντι.

23 averso. Sine titulo, Proœmium libri secundi, cujus initium: Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἔποιε' ἂν μετὰ ταῦτα περὶ τῆς συντάξεως τῶν ῥημάτων. Id ab impresso nonnihil diversum, eoque fusiis.

24. Κωνσταντίνου Λασκάρειος Περὶ τῆς συντάξεως τινῶν ῥημάτων κατὰ διαθέσεις. Βιβλίον β'. Constantini Lascaris *De constructione quorundam verborum secundum dispositiones* (id est, genera). Liber ii incipit: Ἐπειδὴ δὲ ἡμῶν ὁ λόγος περὶ ῥήματος· διοριστίον ἂν πρῶτον αὐτό. Desinit: Καὶ ῥήματος διεξοδικώτερον τεχνολογητέον.

Hic secundo libro deest, quod in excusis postremum est caput, ita inscriptum: Περὶ αὐτοποτάκτων καὶ ἀνυποτάκτων ῥημάτων. *De per se subjunctivis et insubjunctivis verbis.* In ejus vero locum subeunt hujusmodi capita:

30. Περὶ τῶν ἐπὶ εἰδῶν τῶν παραγώγων. Τοῦ αὐτοῦ. *De septem speciebus derivativorum.* Ejusdem (nempe Lascaris).

37 averso. Περὶ τῶν ὑποπτοκῶτων εἰδῶν τῷ ὀνόματι. *De speciebus nomini subjectis.*

38 Περὶ τῶν καταλήξεων τῶν ἐπιθέτων. *De terminationibus adjectivorum.*

End. averso. Περὶ τῶν ἀριθμητικῶν ὀνομάτων. *De nominibus numeralibus.*

33. Περὶ τῆς συντάξεως τῶν προθέσεων· τίσι πτώσεσι συντάσσονται καὶ τί σημαίνουντι. *De syntaxi præpositionum; quibus construuntur casibus, et quid significent.*

41. Περὶ προσφριῶν γενικῶς. *De accentibus generatim; ubi etiam de temporibus, de spiritibus, de rupeis ac tonoribus locis.* Quæ quidem sex capita hic præposiere collocata, in excusis libri i exemplaribus sedem obtinent suam.

44 averso. Post unius et senis soliti intervallum, occurrit:

Κωνσταντίνου Λασκάρειος τοῦ Βυζαντίου προœμιον τοῦ περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος τρίτου βιβλίου: Constantini Lascaris Byzantini proœmium libri de nomine et verbo tertii. Incipit: Ἐν τοῖς προεκδοθεῖσιν ἡμῶν δυοῖ βιβλίοις.

45 averso. Κωνσταντίνου Λασκάρειος τοῦ Βυζαντίου βιβλίον γ' περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος. Constantini Lascaris Byzantini liber iii *De nomine et verbo.* Incipit: Ἐπειδὴ δὲ ἡμῶν ὁ λόγος περὶ ὀνόματος, διοριστέον ἂν εἴη πρῶτον αὐτό, ἔπειτα δ.αιρετέον.

Cum autem Epilogus, quo tertius hic et postremus liber clauditur, multa ad Græcæ litteraturæ historiam spectantia contineat, quæ in excusis aliter et brevius se habent, cum libuit transcribere atque in lucem edere.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς οἶόν τε ἐπιμελῶς καὶ συντόμως ἀπὸ διαφόρων παλαιῶν ἐρωτημάτων δι' ὀφίλειαν τῶν σπουδαίων εἴρηται. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἡμετέρα πρακτικὴ γραμματικὴ ποικίλη τε τυγχάνει καὶ δύσκολος καὶ οἶόν τι πέλαιος ἀχανὲς, καὶ οὐ δεῖ τοὺς ἀκροατὰς μόναις ἀρχίσθαι ταῖς ἐπιτομαῖς ὡς περ σκιαγραφίαις οὕταις· ἀλλὰ μετ' αὐτῆς ἀναγινώσκειν πάντα τὰ παλαιὰ ἐρωτήματα Διονυσίου τοῦ Θρακῆς, Ἀπολλωνίου καὶ Ἡρωδιανοῦ καὶ Ἀρχαδίου ἀφ' ὧν οἱ μετ' αὐτοὺς ἀρυσάμενοι τὰ ἐαυτῶν συνέθησαν ἐν Ἑλλάδι Θεόδωρος καὶ Κοιροβοσκός, Μοσχόπουλος τε καὶ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Σχολάριος· ἀφ' ἧν συντεμνόντες ὁ πρὸ ἡμῶν Μανουήλος ὁ Χρυστολωρᾶς καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Θεόδωρος ὁ Γαζῆς καὶ ἄλλοι κατὰ καιροὺς καὶ πόλεις βραχύτατα ἐν Ἰταλίᾳ συνέθησαν Ἰταλοῖς χαριζόμενοι· οἱ

(1) Hic dictioni subscripta est lineola, et superscriptum δ, significandi nimium causa πρῶτον pro δευτέρου legendum.

ἄρχουμιαν, τὸ πᾶν εἰδέναι παραδοκοῦσιν ὅπερ ἀδύνατον· τὸν γὰρ ἀκριθεῖ γραμματικὸν πάμπολλα ἀναγνῶναι δεῖ· οὐ μόνον τὰ παλαιὰ καὶ νέα ἐρωτήματα, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ εὐρισκόμενα διάφορα περὶ τῆς συντάξεως πάντων τῶν ῥημάτων· καὶ Μαξίμου τοῦ Πλανούδη τὸ περὶ μεταβατικῶν καὶ ἀμεταβάτων καὶ τὸν διάλογον περὶ ἀνομάτων· περὶ συνωνύμων· περὶ ἰδιωμάτων· περὶ τρόπων καὶ σχημάτων καὶ παθῶν Τρύφωνος, Κοιροβοσκοῦ καὶ Ἠλουτάρχου· περὶ πνευμάτων· περὶ τοῦ μὴ σοιοικίζειν καὶ βαρβαρίζειν, περὶ ὀρθογραφίας τὰ παλαιὰ καὶ Μοσχόπουλου τὸ δεύτερον (1), περὶ ποιότητος καὶ ποσότητος· (2) περὶ τόνων τὰ τῶν ἄλλων καὶ Ἡρωδιανοῦ τὴν μεγάλην προσηφίαν καὶ Θεοδοσίου ἐν βιβλίοις εἴκοσι· περὶ τῶν τόνων διαφερόντων· περὶ μέτρων διάφορα καὶ πάντα τὰ Ἡφαιστίου καὶ Τρικλινίου· περὶ ἐκλογῶν τῶν λέξεων Φρυγίου, Ἀρποκρατίωνος, Πολυδεύκου, Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου, Μοσχόπουλου· τὴν Σουίδα αὐτὴν καὶ ἄλλα λεξικά, τὸ μέγα Ἑτυμολογικὸν καὶ μικρὸν καὶ ἄλλα πάμπολλα ἃ εὐρίσκονται καὶ ἃ καὶ ἡμεῖς εἶδομεν ἀνέγνωμεν ἃ εὐρίσκοντο. Ἐὼ τὰ θεωρητικὰ τέσσαρα βιβλία Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου· καὶ Ἀρχαδίου τοῦ Βυζαντίου· καὶ Μιχαήλου τοῦ Συγγέλου· καὶ Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος, καὶ ἄλλα ἀφ' ὧν ἀρυσάμενος ὁ σοφὸς Θεόδωρος κάλλιστα καὶ ἔλλογιμώτατα τὸ τέταρτον

(2) Adversus hæc verba margini ascriptum, non Lascaris manu, neque apposita additionis nota: Περὶ αὐτοποτάκτων καὶ ἀνυποτάκτων.

τῆς ἑαυτοῦ γραμματικῆς συνέθηκε πᾶν τοῖς λογίοις ἐπιωφελές, εἰ καὶ δύσκολον τυγχάνει καὶ ἀηλίου κολυμβητοῦ δεόμενον διὰ τὴν ἀπειρίαν τῆς τέχνης· καὶ ἄλλα πάντα ἀναγκαῖα τὰς σικελίας τῶν παλαιῶν περιέχοντα. Ἐβόωσθε οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ μέμνησθε· καὶ εἰ τι σφαλερὸν εἴρηται, ἐπιδιορθώσαντες.

Illud postremo admonendum superest, Lascaris *De grammatica* libros tres aliter se in hoc ms. exemplari atque in excusis habere, nunc rerum ordine immutato, nunc adjunctis vel detractis nonnullis, tum adnotationibus præterea et castigationibus multis Idiographis passim accedentibus.

CONSTANTINI LASCARIS

EPISTOLA

AD JACOBUM XIMENIUM MURIELLIUM

PROREGIS INSULÆ SICILIÆ A SECRETIS

De Herodiani Grammatici vita et scriptis, et de Theodosio, ejus epitomatore.

(Codd. Græc. Matrit., p. 189.)

Constantinus Lascaris Jacobo Ximenio Muriel-
lio (1), proregis insulae Siciliae a secretis, bene-
ngero.

Herodianus, multiplicis doctrinae vir, ejus magna existimatio in grammatica, doctissime Jacobe Ximeni, Apollonii illius Alexandrini filius, cum a patria ob inopiam discessisset, mirabilem olim Romam, commune domicilium, appulit sub Antonino Pio imperatore, æque justo ac utriusque lingue perito; a quo officiose exceptus, ornatus et beneficiis affectus, non modo Græcam linguam amplificavit docendo, sed plura etiam admiratione digna, erga ipsum imperatorem gratus, composuit: in quibus tractatum *De accentibus*, magnam dico prosodiam, eidem inscripsit viginti libris complexam, opus copiosissimum. Quod postea Theodosius contrahens, et librorum numerum et magnitudinem servavit; quoniam illud epitome brevissima, præsertim in accentu nominum maxime vario, capere neutiquam poterat. Quin etiam cum ego ipse non semel id breviare perenplissem, haud tamen feci, ne idem omnino paterer quod nonnulli, qui et ipsum contrahentes, visi sunt o Nilu aquam guttam haurire. Librum vero decimum sextum contrahens, ac secundum quatuor recentiorum conjugationes distribuens, cum tibi Græci sermonis et accentuum studioso misi, quo scire facilius possis quæ verba accentu gravi, quæ circumflexo notentur; hoc enim et Græcis et Latinis

Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις Ἰακώβῳ Ξυμένῃ τῷ Μουριελλίῳ προσιτικῷ τοῦ ἀντιβασιλέως νήσου τῆς Σικελίας, εὖ πρότερον.

Ὁ ποιημαθὴς Ἡρωδιανὸς οὗ λόγος πολὺς ἐν γραμματικῇ, λογιώτατος Ἰακώβῳ Ξυμένῃ, υἱὸς γενοῦς Ἀπολλωνίου ἐκείνου τοῦ Ἀλεξανδρείας, διὰ τὴν πενίαν ἀποδημήσας τῆς πατρίδος, ἐς τὴν ποτε θαυμαστὴν ἐπλευσε Ἰώρην, τὴν κοινὴν ἄστυ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος, δικαίου καὶ λογίου ἐν ἑκατέρῃ τῇ γλώττῃ· ὑφ' οὗ φιλοτιμῶς ὑπεδεχθεὶς τιμηθεὶς τε καὶ εὐεργετηθεὶς οὐ μόνον τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἠθξήσατε διδάξας, ἀλλὰ καὶ πᾶν πολλὰ θαυμάσια συνέθηκε τοιοῦτον βασιλεὶ χαριζόμενος· μεθ' οὗ καὶ τὴν *Περὶ τόνων*, τὴν μεγάλην φημὶ προσιδικίαν, ἐκείνῳ ἐπέγραψεν ἐν βιβλίοις εἰκοσιβιβλίον πολύστιχον· ἣν μεταταῦτα Θεοδοσίος ἐπιτεμάτων, τὸν τε ὀρίθμῳ τῶν βιβλίων τό τε μῆκος ἐφύλαξε· διὰ τὸ μὴ οἶόν τε βραχίστην ἐπιτομὴν τῆς βιβλίου δέξασθαι· καὶ μάλιστα ἐν τῇ τῆς ὀνομαστικῆς τόνῳ πολυποικιλωτάτῳ ὄντι. Ταῦτά τοι καὶ αὐτὸς παλιὰς προθυμηθεὶς βραχύναι οὐκ ἀποίησα, ἵνα μὴ πάθω ταυτὴν ἐνίοις οἱ συνταμόντες, ἐδοξάν σταγόνα ὑδάτος τοῦ Νεῖλου ἀρῦσαι. Τὸ δὲ ἐκκατέκατον συντεμῆν τε καὶ συντάξας κατὰ τὰς δ' συζυγίας τῶν νεωτέρων Ἐπεμφά σοι φιλέλληγι ὄντι καὶ φιλοτόνῳ, ἕν' ἀπονείκερον εἶδέναι ἔχῃς τίνα τῶν ῥημάτων βαρύνονται, καὶ τίνα περισπῶνται ἀναγκαῖον γὰρ τοῦτ' καὶ Λατῖνοι; καὶ Ἑλλησι· καίρου δὴ λαβόμενοι ὡς ἴξιστας καὶ τὸ περὶ τῶν τόνων

(1) His nominibus propriis respondent Hispana Ximenez et Muriel; ea enim tempestate ab Hispanæ regibus Sicilia tenebatur.